

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Rozvoj hudebnosti u předškolních dětí autorskou tvorbou

Vypracoval: Filip Koritar

Vedoucí práce: Mgr. Petra Waldaufová

České Budějovice 2020

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 15. 5. 2020

.....

Koritar Filip

Poděkování:

Tímto bych chtěl velice poděkovat vedoucí bakalářské práce Mgr. Petře Waldaufové za odborné vedení, trpělivý přístup, ochotu, cenné rady a připomínky, ale i za poskytnutý čas během zpracovávání práce. Velký dík patří také všem, kteří se podíleli na vytvoření programu. Poděkování také patří mé rodině a přítelkyni za velikou podporu a pevné nervy.

Abstrakt:

Tato práce se zaměřuje na autorskou tvorbu písní a textů vhodných pro děti předškolního věku a podporu dětské tvořivosti při hudebních činnostech. Teoretická část popisuje současné pojetí hudebního vzdělávání předškolního dítěte a požadavky vycházející z RVP PV, charakteristice vývojových zvláštností s ohledem na rozvoj hudebních schopností a dovedností. Poté se zabývá dětskou tvořivostí a hudebními činnostmi. Poslední kapitoly patří autorské tvorbě vhodné pro děti předškolního věku. Práce zahrnuje i praktickou část, ve které je vytvořen metodický materiál, který obsahuje písně, texty a notové zápisy autorovy tvorby a metodické postupy činností podporující dětskou tvořivost a rozvoj hudebních schopností a dovedností při hudebních činnostech.

Klíčová slova:

Autorská tvorba, dítě předškolního věku, hudební činnosti, metodický materiál

Abstract:

This thesis is focused on original creation of songs and lyrics suitable for children in pre-school age and support of their creativity during music practicing. Theoretical part describes present concept of music education for children in pre-school age and requirements based on RVP PV, characteristics of development curiosities with focus on development of music skills. Following chapter is about children creativity and music activities. Last chapters are focused on original compositions suitable for children in pre-school age. The thesis contains practical part with methodology covering author's songs, lyrics and sheet music along with methodic processes supporting children creativity and development of music skills.

Keyword:

Author's work, preschool child, musical activities, methodical material.

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU	10
1.1 Dítě a jeho tělo	10
1.2 Dítě a jeho psychika	11
1.3 Dítě a ten druhý	12
1.4 Dítě a společnost.....	13
1.5 Dítě a svět.....	13
2 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU Z HLEDISKA ROZVOJE HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ.....	14
2.1 Význam hudby na rozvoj dítěte v předškolním věku	14
2.2 Vývoj poznávacích procesů	15
2.3 Vývoj verbálních schopností a dovedností.....	15
2.4 Tělesný vývoj.....	17
2.5 Emoční a sociální vývoj.....	18
2.6 Hra	19
3 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE	21
3.1 Zpěv a nácvik písně	21
3.2 Metodický postup nácviku písně.....	21
3.3 Poslech hudby	22
3.4 Instrumentální činnosti (hra na rytmické nástroje)	23
3.5 Hudebně pohybové činnosti	24
3.6 Hudební tvořivost dětí v předškolním věku	26
3.7 Vývoj tvořivosti podle věku	27
4 AUTORSKÁ TVORBA VHODNÁ PRO DĚTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU	29
4.1 Druhy skladeb (<i>vhodné pro děti předškolního věku k hudebním činnostem</i>)	29
4.2 Základní hudební formy (<i>vhodné pro děti předškolního věku</i>)	29
PRAKTICKÁ ČÁST	32
1 Úvod	33
2 Charakteristika třídy.....	33
3 Metodologie.....	34
4 Příprava na jednotlivé lekce	35
5 REALIZACE JEDNOTLIVÝCH LEKCÍ	37

5.1	Tvorba rytmického doprovodu	37
5.2	Tvorba melodie k autorskému textu.....	43
5.3	Tvorba textu na známou melodii	49
5.4	Tvorba ronda.....	53
5.5	Hudební pohádka – <i>(společná tvorba s dětmi na motiv Boudo budko)</i>	59
6	Hodnocení realizace.....	62
	Závěr.....	63
	Seznam použitých zdrojů	65

Úvod

Hudba mě obklopuje celý můj život a vždy mě na ní cosi fascinovalo. V dnešní době, kdy máme k dispozici nepřeberné množství hudebních žánrů a stylů, je pro mě čím dál více fascinující jak variabilní hudba vlastně je. Můžeme ji vnímat například pouze jako kulisu, či jako prostředek k relaxaci, anebo při různých druzích terapií, ať pedagogického či medicinského rázu.

Při nástupu k povinné školní docházce jsem hudbu pouze poslouchal a vnímal, ale nereprodukoval. Až na druhém stupni základní školy jsem se rozhodl učit se na akustickou a poté i na elektrickou kytaru. V deváté třídě jsem si společně se svým spolužákem založil svou první kapelu, se kterou stále pravidelně zkoušíme a koncertujeme. Hraní hudby pro veřejnost je pro mě ta nejlepší možnost, jak být součástí hudebního světa a aktivně se podílet na jeho utváření. Zpětná vazba, ať pozitivní či negativní, mě posunuje stále dál, a proto jsem se rozhodl v praktické části mé bakalářské práce vypracovat metodický materiál autorských písní, říkanek a básniček.

Skládání hudby je zdlouhavá a náročná práce, za kterou se skrývají hodiny a hodiny dřiny a neúspěchů. V mé kapele skládám písně již šestým rokem, a proto jsem své nasbírané zkušenosti chtěl uplatnit v rámci tvorby tohoto metodického materiálu. Jelikož je materiál určen především do mateřské školy, byla to pro mě opravdová výzva. V prvé řadě se budu soustředit na zpětnou vazbu od dětí, které se mnou činnosti absolvovaly. Bedlivě jsem pozoroval, zda si činnosti užívají, jaké jsou jejich pocity a zda po skončení činnosti byla v dětech zažehnuta alespoň malá jiskřička podporující jejich hudební citění.

TEORETICKÁ ČÁST

1 HUDEBNÍ VÝCHOVA V RÁMCOVĚ VZDĚLÁVACÍM PROGRAMU

„Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do sítě škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách zřízených podle § 16 odst. 9 školského zákona, v lesních mateřských školách a v přípravných třídách základních škol. Stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který navazuje základní vzdělávání a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů i jejich uskutečňování“ (RVP PV, 2018, s. 5).

Rámcový vzdělávací program je uspořádán do pěti základních vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a environmentální. V RVP PV jsou tyto oblasti nazývány:

1. Dítě a jeho tělo
2. Dítě a jeho psychika
3. Dítě a ten druhý
4. Dítě a společnost
5. Dítě a jeho svět

Hudební problematika dětí předškolního věku se prolíná všemi vzdělávacími oblastmi RVP PV a velice často se dotýká i nehudebních kompetencí, proto má v předškolním vzdělávání integrovanou podobu (RVP PV, 2018).

1.1 Dítě a jeho tělo

Záměrem této vzdělávací oblasti je podpora růstu, neurosvalového vývoje, fyzické pohody, utužování tělesné zdatnosti, pohybu, zdravotní kultury, podpory rozvoje pohybových a manipulačních dovedností, nácvik sebeobslužných dovedností a propagace zdravých životních návyků a postojů.

S rozvojem hudebnosti souvisí v biologické oblasti rozvoj jemné a hrubé motoriky, správné postavení těla či nácvik důkladného dýchání. Při zpěvu či tanci je využíváno

nespočet svalů v našem těle, a proto je potřeba tyto svaly utužovat a před každou aktivitou je procvičovat. Konkrétně při zpěvu je důležité ovládat dechové svalstvo a sladit pohyb se zpěvem, který dítě vytváří. Hudební aktivity jsou úzce spjaté s pohybovými činnostmi, ať už se jedná o pouhých pár pohybů při odříkávání básničky, anebo o složitější propojení a koordinaci lokomočních pohybových činností při tanci, kdy se dítě učí sladit pohyb s rytmem a hudbou, kterou slyší a je její součástí. V rámci hudebních činností lze též procvičovat zvládnání jemné motoriky a koordinaci ruky a oka. V praxi lze tyto dovednosti rozvíjet například při doprovodu písně hudebními nástroji, či dalšími hudebně-pohybovými hrami (RVP PV, 2018).

1.2 Dítě a jeho psychika

Záměrem je podpora duševní pohody, odolnosti dítěte a psychické zdatnosti, rozvoj intelektu, řeči a jazyka, kreativity, vyjádření a dalších vzdělávacích dovedností. V této oblasti RVP PV jsou tři „podoblasti“:

1. Jazyk a řeč
2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace
3. Sebepojetí, city a vůle

Ad 1. Jazyk a řeč

Z hlediska hudební výchovy je velice důležitý rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností receptivních, které zahrnují vnímání, porozumění a naslouchání i produktivních, obsahující výslovnost, mluvní projev, vyjadřování a vytváření pojmů. Děti se skrze hry naučí správné artikulaci, cvičí si sluch a rytmiku a velice důležitý je také rozvoj vokální činnosti, která doprovází průběhu samotné hry. Po naplnění těchto dovedností je dítě schopné přednesu, recitace a zpěvu, ovšem nesmíme zapomínat, že každé dítě je zcela individuální a míra těchto dovedností se může u každého z nich lišit. Řeč a jazyk úzce souvisí se zpěvem. Kdybychom nedokázali správně artikulovat, používat řečové svaly a nezvládli porozumět obsahu slovních spojení, byl by zpěv velice obtížnou disciplínou bez patřičného naplnění. Proto bychom měli s dětmi vždy obsah každé písničky rozebrat a diskutovat o ní. Dojde tak k lepšímu porozumění textu a dítě se může lépe ztotožnit s větami, které zpívá. Při pochopení a osvojení těchto vět se dítě vžije do

role a tím se do jisté míry začíná rozvíjet i dramatizace. K hudebnímu rozvoji přispívá také nácvik básní, či říkadel, ať již s pohybem nebo bez pohybu.

Při přednesu básně děti vnímají intonaci v hlase, poznávají, kdy tón hlasu klesá a kdy naopak stoupá. Všechny pěvecké dovednosti jsou propojeny s řečí.

Ad 2. Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

V této oblasti jde především o rozvoj pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení. Při pěveckých činnostech je důležité, když se dítě dokáže soustředit na činnost, záměrně se učí novým textům, procvičuje různé druhy paměti, dokáže udržet pozornost. Učí se pracovat podle instrukcí a pokynů pedagoga například při instrumentálních činnostech, podporuje tvořivost dítěte např. při experimentování s hudebními nástroji či při tanečních improvizacích, fantazii a představivost při hudebních aktivitách.

Tato oblast se zaměřuje také na vytváření základů pro práci s informacemi, například poznávání různých hudebních nástrojů, jejich charakteristické znaky.

Ad 3. Sebepojetí, city a vůle.

Nesmíme také zapomenout, že skrze hudbu může dítě vyjádřit své a prožitky. Hudba je úžasným a jedinečným prostředkem, při kterém se uvolňuje veliké množství emocí, ať již radostné či smutné. Dítě se může těšit z příjemných zážitků ze setkání s hudbou, prožívá radost ze zvládnutého či poznaného, uvědomuje si své možnosti a limity. Dalo by se říci, že hudba je výborným a vždy dostupným psychologem a terapeutem (RVP PV, 2018).

1.3 Dítě a ten druhý

V této oblasti je popsána podpora utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělé osobě. Díky této sociální interakci dochází ke kultivaci a obohacování vzájemnou komunikací a prohlubování vztahů a posilování prosociálního chování.

Při hudebně pohybových hrách je spolupráce mezi dětmi hojně využívána. Při této vzájemné interakci se utužují vztahy mezi dětmi, učí se dodržovat pravidla a respektovat nedostatky druhého, dělit se s dětmi o pomůcky (hudební nástroje), učí se chápat, že každý jsme jiný a každý něco umí a že osobní odlišnosti jsou přirozené (RVP PV, 2018).

1.4 Dítě a společnost

Záměrem je uvést dítě do společenství ostatních lidí a vštípit mu pravidla společného soužití. Při utváření vztahů se nezaměřujeme pouze na prostor mateřské školy, úžasnou šancí, jak navázat nové kontakty a zbavit se ostychu z komunikace s cizími lidmi. Jsou jimi například různé návštěvy kulturních akcí, hudebních a dramatických inscenací a dalších zajímavých míst pro rozvoj předškolního dítěte. Dítě se dostává do světa materiálních a duchovních hodnot a do světa umění a kultury. Osvojuje si potřebné dovednosti, postoje a návyky a aktivně se podílí na utváření společenské pohody.

Velikým společenským významem je seznamování se s lidovou hudbou a lidovou kulturou. Dítě by mělo mít povědomí o základních uměleckých dílech, utvářet si na ně svůj názor a být schopno komunikovat s ostatními o významu daného díla. Díky zdokonalování a prohlubování znalosti o uměleckých dílech dochází k rozvoji estetického vkusu (RVP PV, 2018).

1.5 Dítě a svět

Základem elementárního povědomí o okolním světě se zabývá poslední vzdělávací oblast. Dítě se učí chápat, že člověk je nedílnou součástí přírody a má velký vliv na životní prostředí. Cíle hudebních činností se zaměřují na seznamování dětí s přírodním prostředím a důležitostí se o přírodu starat. Další cíle se dotýkají kulturních tradic nejen našich, ale i jiných zemí a tím posilují vnímání a chápání odlišností a učí děti jiné kultury respektovat (RVP PV, 2018).

2 CHARAKTERISTIKA DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU Z HLEDISKA ROZVOJE HUDEBNÍCH SCHOPNOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

„Dítě není prázdná nádoba, kterou naplňujeme naším věděním a která nám musí být za všechno vděčná. Ne, dítě je stavitelem člověka a neexistuje nikdo, kdo by nebyl stvořen dítětem, kterým každý z nás jednou byl.“ M. Montessori

Odborná literatura vymezuje předškolní období dítěte mezi 3. – 6. (případně 7.) rok života. Konec této životní etapy není ovšem určen pouze po stránce fyzické ukončeným 7. rokem, ale důležitou a nedílnou součástí sociálního života dítěte je nástup povinné školní docházky (Vágnerová, 2005).

2.1 Význam hudby na rozvoj dítěte v předškolním věku

Velice důležitým druhem hudební komunikace z hlediska vývoje dítěte je zpěv. Zpíváme dětem již prakticky od jejich narození. Jedny z prvních písní, které děti uslyší z naší úst jsou ukolébavky. Je poměrně zajímavé, že ukolébavky jsou specifické, od jiných druhů hudby se dají snadněji odlišit. Právě díky zpěvu mohou rodiče navázat komunikaci mezi nimi a svým dítětem. Dochází k prohlubování vztahů a také vštípením, že hudba je přirozená forma emocionálního výrazu (Franěk, 2009).

Zastánci hudební výchovy v mateřské škole jsou známí hudební pedagogové jako např. Kodály, Orff nebo Suzuki. Pod tímto pojmem si většina z nás vybaví především hru na nástroj se základy hudební teorie, která se objevuje nejčastěji u dětí, které jsou součástí povinné školní docházky. Výuka je zaměřena na motorické dovednosti, znalosti a zahrnuje také učení nazpaměť. Je ale prokazatelné, že nejzákladnější a nejdůležitější lidské dovednosti, například chůze, řeč, vzpřímená poloha těla atd., se nejintenzivněji rozvíjí během prvních tří let života dítěte. V některých případech se počáteční hranice věku, kdy začít s aktivnější hudební výchovou posouvá již na druhý rok po narození (Franěk, 2009).

Již v předškolním věku je dítě připraveno na hudební činnosti a aktivity. Má k dispozici hlasový orgán – vokální ústrojí. Zjednodušeně se dá říci, že jde o jakýsi „druh hudebního nástroje“, který využívají děti, které ještě neumějí mluvit. Toto ústrojí se postupným užíváním zlepšuje a upevňuje. Také sluchové dovednosti jsou již u předškolního dítěte značně rozvinuty. Již v prvních měsících v životě dítěte, dokáže zachytit nepatrné rozdíly

ve frekvenci a intonaci hlasu. Zpracovávají časové informace a rozlišují tak zvuky dle délky, tempa a poznávají rozdíly v odlišných rytmických útvarech (Franěk, 2009).

2.2 Vývoj poznávacích procesů

Pro předškolní věk je typická diferenciací vztahu ke světu. Dítě poznává svět za pomoci představivosti, fantazijního zpracovávání informací a intuitivního uvažování, které ještě není poznamenáno logickým uvažováním. Dítě přizpůsobuje představu svým potřebám a možnostem poznání. Egocentrismus, který v tomto věku stále přetrvává, ovlivňuje komunikaci a uvažování, i proto dítě lpí na svém pohledu, který pro něj přináší jistotu. K předškolnímu věku patří také iniciativa dítěte, které chce již samo něco zvládnout, a tím si potvrdit a vyjádřit veškeré svoje přednosti (Vágnerová, 2005).

Klíčovým prvkem hudební schopnosti je dozajista hudební paměť. Pokud by nám totiž paměť nesloužila, nemohl by existovat přirozený prožitek z poslechu hudby. Zajímavé je, že hudební paměť se rozvíjí již před prvním rokem života dítěte, zdaleka dříve, než ještě umí pořádně mluvit. Nasvědčuje tomu experiment, který prováděli Saffran, Loman a Robertson v roce 2000. Zkoumaným aspektem zde byly děti ve věku 7 měsíců. Výzkum se skládal ze dvou částí. V první děti každodenně po dobu 14 dní poslouchaly identické skladby od W. A. Mozarta, které trvaly cca 10 minut. Dalších 14 dní se dětem hudba nepřehrávala, aby mohla být otestována jejich hudební paměť. Při testu v laboratoři byly dětem z jednoho reproduktoru přehrávány stejné skladby jako v uplynulých 14- ti dnech a z druhého reproduktoru jim byla pouštěna hudba, kterou nikdy neslyšely. Pokud se z reproduktorů ozývala neznámá hudba, děti jí nevěnovaly přílišnou pozornost. Tímto experimentem se prokázalo, že všechny skladby, které již děti slyšely v uplynulých dnech, bezpečně rozpoznaly. Již děti ve věku 7 měsíců jsou tedy schopné si zapamatovat velice obsáhlou a složitou hudbu (Franěk, 2009).

2.3 Vývoj verbálních schopností a dovedností

Abstraktní myšlení a řeč je provázána s rozvojem sluchového vnímání. Sluch nám zabezpečuje jeden z prostředků, který je zapotřebí ke komunikaci. Dítě předškolního věku s rozvinutou pozorností zvládne naslouchat krátkému vyprávění. Před ukončeným 6. rokem již dítě vyslechne delší pohádku či příběh a vnímá již, že věta je hlavním nositelem celé informace. Rozvoj sluchové analýzy a syntézy procvičují děti

prostřednictvím básniček a rozpočítadel, při kterých děti slova rozkládají na slabiky. Pro správný rozvoj čtení a psaní je důležité rozvíjet u dítěte sluchovou diferenciaci, jde především o rozlišování síly, výšky a délky tónu. Dítě si tak dokáže vštípit i rytmus a melodii běžného mluveného projevu (Bednářová, Šmardová, 2007).

Při hudebních činnostech je důležité vybírat dětské písně a básně s obsahem slov, kterým budou děti rozumět. Všechna nová slova a slovní spojení musí být dítěti řádně vysvětlena, aby došlo k pochopení a správnému zafixování. Při nácviu nové básně nebo písně si celý text rozvrhneme do menších úseků, které jsou pro děti lépe zapamatovatelné. Všechny tyto úseky nejprve slyší děti z úst učitelky a poté se je společně snaží zopakovat. Nácviu písní a básní také pomáhá propojování s pohybem. Takto již tříleté dítě zvládne přednést krátkou báseň či píseň (Bednářová, Šmardová, 2007).

Děti rozvíjí své verbální dovednosti komunikací s dospělými jedinci či posloucháním rádia nebo díváním se na televizi. Například otázky „Proč?“ a „Jak?“ mají smysl pro obohacení znalostí neboli dětského slovníku, ale také pro rozvoj správného vyjadřování při konverzaci. Správným používáním slovních výrazů a obrátů jako jsou například spojky, příslovce, předložky atd. u dítěte znamená, že porozumělo vztahům mezi objekty a slovními druhy. Ve vývoji dítěte v předškolním věku bylo vyzorováno, že dítě používá specifické slovní druhy v určitých obdobích jeho vývoje. „Děti se učí mluvit prostřednictvím nápodoby verbálního projevu dospělých lidí (případně starších dětí), s nimiž žijí a komunikují“ (Vágnerová 2005, s.195). Jedinci v předškolním věku si nepamatují vše, co slyší. V hlavě jim ulpí pouhá část slyšeného, která je často neustále opakována. Nejčastěji to jsou slova nebo slovní spojení, která pro děti zní nezvykle a zajímavě. Experimentování se slovními výrazy je jedna z nejoblíbenějších variant, které rozvíjejí verbální schopnosti a dovednosti (Vágnerová, 2005).

V oblasti řeči dochází u dětí předškolního věku k velikým změnám a zdokonalování. Slovní zásoba se rozšiřuje a patlavost, která se u dětí objevuje kolem třetího roku života téměř vymizí. Řeč se dítě učí zejména v interakci s dospělými, ale přejímá ji i od svých vrstevníků (Bednářová, Šmardová, 2007).

Děti se nápodobou učí i pravidla gramatiky. V mladším školním věku je gramatika používána neohobně a obsahuje mnoho chyb ukazující ještě nedokonalý a pomalý rozvoj

řeči. Již od čtvrtého věku jedinec používá věty složitější a delší, poté i souvětí. Chyby jsou v tomto věku nedílnou součástí řeči, zvláště ty obsahující časové označení jako včera, večer a podobně (Vágnerová, 2005).

Důležitou součástí verbálního vývoje je takzvaná egocentrická řeč. Řečový projev je určený pouze pro jedince samotného, bez posluchače, takzvaná samomluva. Dítě se pomocí této řeči cítí příjemněji na rozdíl od komunikace s partnerem nebo dospělou osobou, která se vyznačuje určitými pravidly a naladěním se na myšlení druhého. To je pro děti v předškolním věku dosud ještě neúplně chápáno. Egocentrickou řeč pozorujeme u různých dětských činností od sezení na toaletě, prohlížení si knížek, po například procházku do přírody. Toto je jen zlomek činností, při kterých se na dítěti dá pozorovat přítomnost egocentrické řeči. Postupem doby se vyvíjí ve vnitřní řeč (Vágnerová, 2005).

Varianty egocentrické řeči podle Vágnerové (2005, s.195):

„1. Expresivní – dítě bez ohledu na potenciální posluchače vyjadřuje slovně své pocity.

2. Regulační – předškolní dítě řídí slovními pokyny své vlastní jednání (Vygotský, 1971). Dělá to obdobně, jako by to činili jeho rodiče. Připomíná si např. určité normy chování a dává si pokyny, co má dělat. (Např. Ted' nemůžu papat bonbón, maminka by se zlobila.)

3. Egocentrická řeč může fungovat také jako prostředek myšlení.“

2.4 Tělesný vývoj

V předškolním věku pomáhají dětem velikou měrou také obratnost a tělesné aktivity, díky nimž se může zapojit do činností společně s dalšími vrstevníky. Dochází tak k rozvoji hrubé motoriky, která je již v tomto věku na velice vysoké úrovni. Dětské pohyby jsou již koordinovanější a plynulejší. Díky těmto dovednostem můžeme s dětmi zařadit do hudebně-pohybového programu tanec. Dítě již dokáže vnímat rytmus a přenášet ho do svých pohybů (Bednářová, Šmardová 2007).

Rytmické cítění u dětí předškolního věku vyplývá převážně ze stereotypů, např. chůze či běh. Další pro dítě důležité vjemy čerpá ze svého okolí ať již je to hudba, kterou doma slychává či například tikot hodin a tlukot vlastního srdce. Tyto rytmy, které dítě denně zaznamenává, dokáže samo reprodukovat a upevňovat se tak v rytmizaci a postupně také v harmonii a melodii (Bednářová, Šmardová 2007).

Jemná motorika je další nedílnou součástí správného rozvoje hudebního cítění. Díky zlepšování koordinace pohybů, jsou děti schopny hrát na dětské jednoduché nástroje, jakými jsou například ozvučná dřívka. Přibližně kolem pátého roku života, se již jemná motorika vyvine do také míry, že je dítě schopné začít hrát na flétnu či klavír (RVP PV, 2018).

2.5 Emoční a sociální vývoj

Důležitou a potřebnou schopností související s vnímáním hudby je rozpoznávání hudebního významu, reakce na emoce, které hudba a vytváří.

K diferenciaci dochází také v sociální oblasti, zde je určující přesah rodiny a rozvoj vztahů se svými vrstevníky. Celé toto období je počáteční fáze připravující dítě na pozdější život ve společnosti. Ovšem, aby k tomu došlo, musí se dítě nejprve naučit přijímat řád společnosti i se všemi jeho proměnami. Tyto vývojové změny chování můžeme sledovat u dětí při sdílených aktivitách se svými vrstevníky v jejich sebeprosazení a v prosociálním chování (Vágnerová, 2005).

Gregory, Worrall a Sarge (1996) srovnávali emocionální reakci na hudbu u dětí ve dvou věkových skupinách. V první skupině byly děti ve věku 3-4 roky ve druhé 7-8 let. Stěžejním bodem bylo, jestli děti přiřadí durovým a mollovým tóninám stejný emocionální význam jako dospělí. Dětem bylo přehráno osm písní zahranych v durových nebo mollových tóninách. Během poslechu měly za úkol přiřadit ke každé písni obrázek tváře, na výběr bylo od více či méně usměvavé tváře, přes neutrální, až k více či méně zachmuřelé tváři. Děti zastupující starší věkovou skupinu přiřadily k daným písním emoce správně. Mladší děti ještě nedokázaly rozeznávat rozdíly v emocích (Franěk, 2009).

Z tohoto výzkumu tedy vyplývá, že emocionální reakce na hudbu nejsou vrozené ale naučené. Děti se dle vzoru dospělé osoby učí rozeznávat durové a mollové tóniny a poté skladby dle patřičného „mustru“ emocionálně vyhodnotí (Franěk, 2009).

2.6 Hra

„Since the beginning of time, children have not liked to study. They would much rather play, and if you have their interests at heart, you will let them learn while they play; they will find that what they have mastered is child's play.“ (Carl Orff)

Hra je spontánní činnost, při které se dítě vyvíjí, jak po fyzické, tak po stránce psychické. Prostřednictvím hry dítě poznává svět i sebe samo. Hra je základní činnost dítěte v předškolním věku. Hra samotná je prostředek pro sociální komunikaci a navazování nových kontaktů s dospělými nebo se svými vrstevníky (Suchánková, 2014).

Hudba je mimořádně vhodným herním médiem. Většina dětských her je doprovázena hudbou. Ať už se jedná o houkání sanitek při hře s autíčky, či vození miminek v kočárku, povídání si s nimi a následné zpívání a chlácholení. Hudba nás doprovází v průběhu celého dne v mateřské škole od ranního kruhu, po rituály, básničky, zpěv písní anebo poslech (Koťátková, 2005).

Hra je starší, než si myslíme. Již před nástupem lidské rasy se u mláďat vyšších savců objevuje hra a hrové prvky. Teprve před 150 lety si přírodovědci a filozofové začali všimnout podobných znaků hry u mláďat živočichů a dětí. První výchovně vzdělávací instituce začaly vznikat v druhé polovině 19. století. Pro předškolní děti byly zbudovány opatrovny a mateřské školy. V tuto chvíli se o prozkoumávání principů dětské hry začínají zajímat i sami pedagogové. Například Svoboda a Fröbel do hry začlenili didaktické pomůcky a účelně promyšlené vzdělávací činnosti. O hru se začínají zajímat i další vědní obory, které ji zkoumají každý z jiné strany a tím se informace o hře komplexně prohlubují (Koťátková, 2005).

Psychoanalytik Zikmund Freud u svých dětských pacientů vypožoroval, že odraz jejich běžného života děti přenášejí do hry a tím se učí projevovat své pocity, emoce a poznávat svoji osobnost. Freud tvrdil, že hra je projekce různých rušivých podnětů. Vyzkoušení si vzniklých situací, konfliktů a nepříjemných událostí v bezpečném prostředí je pro vývoj dětské psychiky, pochopení emocí a vzniklých situací, které ho obklopují velice důležité. Stejně tak projevovat své obavy, nejistotu a úzkost z ještě nepochopeného světa kolem sebe (Koťátková, 2005).

Období symbolické hry probíhá mezi 2–7 rokem dítěte a označujeme ho za vrchol dětské hry. Je zde zahrnuta nejen obrazová představa, při které pozorujeme přítomnost fantazie, ale také používání symbolu předmětů a hraček. Děti je používají jako náhradu za reálné předměty, kterým komplexně nerozumí nebo jsou určeny pro věkově starší skupinu lidí. Do období symbolické hry můžeme dále zahrnout pojem oddálená nápodoba prožitých nebo odpozorovaných životních situací. Děti světu dospělých kolem sebe správně nerozumí, a proto se na něj musí postupně adaptovat. Při hře se snaží porozumět realitě, tu přizpůsobují vlastním možnostem a potřebám dětského „Já“ (Koťátková, 2005).

Dospělí mnohdy vidí děti předškolního věku jako nerozumné a celkově nevypělé. Obtížně chápou, že v podstatě cokoli děti dělají a o co se zajímají, má důležitou roli ve vývoji osobnosti každého jedince. Pro lajka volná hra nevypadá jako důležitá součást vývoje, ale opak je pravdou. Důležitost volné hry je bohužel opomíjena i mezi pedagogy. Vyčleněný čas na volnou hru je pro dítě do 6 let nepostradatelný. Zkušenosti, vědomosti dovednosti, vztahy mezi dětmi, individuální tempo to vše má nepostradatelný význam pro sociální učení. Dítě si při volné hře samo vybere námět, cíl a prostředky k uspokojení ze hry. Dalo by se říci, že snad každé dítě si umí hrát. Z pedagogického hlediska je zapotřebí pochopit, že čas vymezený pro volnou hru je stěžejní pro celkový rozvoj osobnosti. Děti se ve volné hře přirozeně vyvíjejí. Pokud má jedinec problém hrát si sám bez cizího přičinění, bylo by dobré dítě sledovat a pokusit se odhalit vzniklý problém. Nedostatek podnětů nebo podněty neustále se opakující jako je televizní přenos, užívání počítače a chytrých telefonů ovlivňují dětskou spontánnost, tvořivost a touhu objevovat. Veškerá spontánní činnost, aktivita a reakce na podněty není brána jako volná hra. Důležitou součástí jsou specifické atributy, které jsou ve hře postupně naplňovány (Koťátková, 2005).

3 HUDEBNÍ ČINNOSTI V MATEŘSKÉ ŠKOLE

3.1 Zpěv a nácvik písně

Stejně jako řeč je zpěv přirozeným projevem, a proto je v mateřské škole nedílnou součástí všech činností. Nejen že zpěv zlepšuje kvalitu dětské řeči, ale dává dítěti i pocit sounáležitosti a jistoty. Zpěv pomáhá rozvíjet sociální citění, učí spolupráci a toleranci k vrstevníkům, procvičuje paměť, rozvíjí představivost a fantazii. Je pro dítě přirozenou tvůrčí aktivitou (Lišková, 2006).

Nácvik písně patří mezi nejčastější hudební činnosti probíhající v mateřské škole. Aby nácvik probíhal přirozeně, musíme si uvědomit, že velmi úzce souvisí s pozorností, a proto je zde velmi důležitá motivace. Lišková (2006 s. 22) uvádí, že *„nejlepší motivací je pro děti krásně a s chutí zazpívaná písnička.“* Motivovat děti ke zpěvu můžeme zpěvem již známých písní, písně srovnávat a hledat společné rysy, jindy k motivaci pomůže obrázek, pohádka či maňásek. Je důležité, aby motivace nebyla zbytečně dlouhá a neunavila děti před samotným zpěvem (Lišková, 2006).

3.2 Metodický postup nácviku písně

Při přípravě nácviku písně je zapotřebí zohlednit hudební i pěveckou stránku (tónový – hlasový rozsah, transpozice skladby, rytmus, tempo, hudební formu atd.). Dále promyslet instrumentální doprovod k písni a zařazení do tematického okruhu. Učitel by měl být připraven na možné předpokládané obtíže i na nenadálé, nepředvídatelné situace (Janovská, 1987).

Metodický postup pro nácvik písně podle Liškové (2006, s.30):

„Vzbuzení zájmu dětí o písničku – (hudební, mimohudební motivace – pomůcky: obrázky, maňásek, pohádka, obdobná píseň, kterou děti znají).

Seznámení dětí s písni – kvalitní interpretace písně učitelkou.

Rozhovor o písni – vysvětlení nejasných slov, obsahu písně.

Nácvik obtížnějších míst v písni.

Vlastní nácvik písně – text i melodii nacvičujeme současně.“

Dítě se v předškolním věku učí hrou a z toho je důležité při nácviu písně vycházet. Samotný zpěv má být pro dítě radostným a příjemným zážitkem (Lišková, 2006).

Lišková (2006) se také zabývá vhodnou formou nácviu písně. Jako první uvádí nácvik písně nápodobou, to znamená, že se děti přidávají ke zpěvu učitele postupně. Druhou formou je hra na ozvěnu. Tato forma je vhodná pro nácvik složitějších částí písní.

Zpěv by měl být lehký, plynulý, se správnou výslovností a pravidelným dýcháním. Učitel může skladbu společně se zpěvem doprovodit na hudební nástroj. Děti seznamuje jenom se základními a nezbytnými poznatky, které využijí při zpěvu, pohybu s hudbou a instrumentální hře (Janovská, 1987).

3.3 Poslech hudby

Hudba nás provází po celý život, od prenatálního období až do dospělosti. Nejvíce nás obklopuje hudba reprodukováná. Zaslechnout ji můžeme na nádražích, v restauracích v obchodních centrech, v rádiu, televizi či na internetu. Hudba je též používána jako hudební kulisa pomáhající nám si zpříjemnit čas při práci, relaxaci nebo při psaní bakalářské práce (Lišková, 2006).

Současným trendem 21. století je takzvaný hudební smog. Tento pojem značí přehlcení hudebními a zvukovými podněty, které nás obklopují každý den. Proto je našim cílem, aby hudbě děti porozuměly a naučily se vnímat hudbu pro její krásu a jedinečnost (Lišková, 2006).

Dle Liškové (2006, s. 137):

„ Prostřednictvím hudby vytváříme kladný vztah dětí nejen k tomuto druhu umění, ale obohacuje i jejich citový život, zprostředkováváme jim poznání světa, učíme je vážit si lidské práce a vytvořených hodnot. Poslech hudby ovlivňuje současně i vývoj lidské psychiky“

V počátcích hudebního vývoje nejprve dítě vnímá hlasy svých nejbližších, poté různé zvuky, jako například chrastění a šustění hraček. Později dítě začíná cíleně tvořit zvuky. Například mačkáním papíru nebo cinkáním klíčů. V tomto období u dítěte také dochází k osvojování nejjednodušších hudebních prostředků, jakými jsou hlasivky. Děti v tomto věku jsou schopné vnímat a popřípadě následně interpretovat krátké popěvky. Pokud

budeme u dítěte všestranně rozvíjet hudební citění, můžeme touto cestou začít podněcovat jeho vztah k hudbě a možnou budoucí interpretaci. Dítě si taktéž buduje vztah k hudbě samotné (Zezula, 1987).

V nejmladší věkové skupině vybíráme zvuky, které děti znají z běžného života, například zvuky přírody, dopravních prostředků, zpěv ptáků, hlasy zvířat a další. Sluch dítěte v této věkové skupině se dokáže zaměřit jak na celek, tak na konkrétní zvukové vjemy. Při získávání hudebních zkušeností začíná dítě napodobovat zvukové vjemy svým hlasem. Tím se rozvíjí nejen zvukové, ale i hlasové dovednosti. Při poslechu se dítě snadno unaví a ztratí pozornost, proto je potřeba vybrat správnou délku a formu poslechu (Zezula, 1987).

Děti ve věku 4-5 let již rozliší, zda je hudba tichá nebo hlasitá a rychlá či pomalá. I u těchto starších dětí stále převládá živý poslech hudby neboli zpěv a hra na nástroj.

Předškolní děti již dokáží poznat charakter hudby (smutná/veselá), změnu tempa a dynamiky hudby a dokáže určit a rozpoznat základní hudební žánry. Pro lepší pochopení je velice výhodná technika kontrastů (píseň rychlá a pomalá, různé transpoziční posazení písně) (Zezula, 1987).

Pro hudební rozvoj dítěte je důležitou součástí hudba živá, například hra učitele na hudební nástroj, návštěva divadla či koncertu. Dítě se také setkává s hudbou reprodukcí, jako je například hudební doprovod z CD při ranních hrách či cvičení, dále veškerá hudba reprodukcí v rámci rádia, PC či televizního vysílání (Lišková, 2006).

3.4 Instrumentální činnosti (hra na rytmické nástroje)

Prvopočátek hry na hudební nástroj je patrný již v kojeneckém věku. Jedná se o hru se znějícími hračkami například chrastítka. Pro nejmenší je manipulace se znějícími hračkami objevováním zajímavých zvuků, pomáhá rozvíjet představivost a tvořivost. Podněcuje snahu dítěte o experimentování což je totožné pro hru na hudební nástroj. Pomocí hry na lehko ovladatelné nástroje u dětí rozvíjíme rytmus a hudební vnímání (Lišková, 2006).

Instrumentální činnosti urychlují rozvoj hudebních schopností dítěte v předškolním věku. Hraní na jednoduché hudební nástroj je pro mnoho předškoláků atraktivní činnost,

díky které se děti dokáží odreagovat, uvolnit anebo naopak skrze ni projevit své nálady a emoce. V mladším předškolním věku je upřednostňován pocit z tvorby hluku na znějící předmět. Zkušenostmi, které dítě při činnostech získává, je hudební projev kultivovanější a pocit z reprodukce uspokojivější zejména po prožitkové a citové stránce osobnosti (Zezula, 1987).

V mateřské škole se standartně vyučuje elementární hudební výchova. Naším cílem není docílit dokonalosti a bezchybnosti při hře s dětmi na hudební nástroje. Věnujeme se pouze nejjednodušším hudebním formám doprovodů a rytmizace, které postupně zvládnou všichni. Díky hře na nástroje má dítě možnost vyjádřit své rozpoložení, pocity a myšlenky nonverbální cestou, což velice dobře pomáhá u dětí s labilní psychikou. Nejběžnější nástroje používané při hudebních činnostech jsou například dřívka, prstové činely, triangel, bubínek či tamburína (Lišková, 2006).

3.5 Hudebně pohybové činnosti

Jsou činnosti, při kterých je hudba doprovázena pohybem, nebo naopak. Tyto činnosti jsou náročnější na koordinaci sluchových vjemů a pohybu. Společně působí na všestranný rozvoj dítěte. Pohybové dovednosti by měly být rozvíjeny již od útlého věku. Spojení hudby s pohybem můžeme pozorovat například při poklepávání nohou nebo kýváním hlavou do rytmu. Hudba působí na pohyb zejména svým rytmem. Díky tomu se náš pohybový aparát začíná probouzet a zdokonalovat. Pro pohybově nadané lidi není žádný problém poslouchat jakýkoli hudební žánr a dle rytmu se začít hýbat. Neznámější hudebně pohybovou činností je tanec.

Základní prostředky hudebně pohybových činností v mateřské škole:

- Elementární pohyb s rytmickou deklamací
- Pohyb s hudebním doprovodem
- Lidové taneční hry
- Taneční hry umělecké a jiné drobné formy

(Kurková, 1987)

Pohyb je jedním z nejpřirozenějších projevů člověka. Přispívá k zdravému vývoji dětí. V předškolním věku je pohyb prakticky každodenní součástí života i když pouze

v základní formě. Příkladem mohou být říkadla: Meleme, meleme, kávu pro dědka a bábu, nebo pro starší děti: Zlatá brána otevřená, Chodí pešek okolo. Při hudebně pohybových hrách se zejména snažíme o kultivaci pohybového projevu. Nesmíme však opomenout snahu o dodržování správného návyku držení těla, což je důležité pro celý pohybový aparát (Lišková, 2006)

V mateřské škole se snažíme o dodržení spontánního projevu a radosti z pohybu. Pomocí hudebně pohybových činností rozvíjíme estetický i hudební vývoj, rytmické cítění, rozeznávání dynamiky a tempa. Vedeme děti k vlastním prožitkům, umocňující estetický zážitek z písničky nebo z poslechu skladby. Pozitivně ovlivňujeme také psychickou stránku dětí, která napomáhá k psychické pohodě a relaxaci, což je důležité i pro další hudební činnosti jako je například hlasový projev, hra na instrumentální nástroj i hra na tělo (Lišková, 2006).

Hudebně pohybové činnosti dle Liškové (2006, s. 47)

- *Držení těla, uvolňovací cviky, jednoduché pohybové prvky*
- *Pohybové hry*
- *Chůze, běh, poskoky*
- *Hra na tělo*
- *Pohyb a hudebně vyjadřovací cviky*
- *Pohyb a poslech*
- *Pohybová improvizace*
- *Dětské lidové taneční hry*
- *Pohybové ztvárnění písniček*

Hra na tělo je jedna ze součástí hudebně pohybových činností, kdy se mohou zapojit všechny děti dohromady. Rozvíjí jemnou motoriku a koordinaci pohybu. Hrou na tělo u dětí podporujeme růst rytmického a metrického cítění a je prvním krokem pro hru na lehko ovladatelné nástroje. Při hře na tělo používáme nejprve tleskání, poté pleskání a podupávání. Po zažití a vštípení jednotlivých pohybů můžeme začít s různými

kombinacemi a stupni obtížností. Při cvičení nejprve používáme dvoudobý a později i třídobý takt (Lišková, 2006).

Pohybová improvizace je pro děti v předškolním věku nástroj pro vyjádření svých pocitů a nálad. Pozitivně působí na celkový hudební vývoj, zejména na rozvoj představivosti a fantazie. Mezi pohybovou improvizací můžeme zařadit ztvárnění charakteru postav, zvířat a různých situací ze života. Zpočátku se snažíme o záměrné usměrňování pohybového výrazu. Pro improvizaci je charakteristické zachycení citového výrazu skladby. Pro děti se tímto pohyb stává reálným prožitkem. Například při veselé rychlé písni se můžeme inspirovat létem, koupáním v bazénu, běháním po louce, radostí ze sluníčka atd. (Lišková, 2006).

3.6 Hudební tvořivost dětí v předškolním věku

Principy tvořivosti jsou zkoumány již mnoho let a stále ještě nemáme přesný obraz toho, jak je možné, že je jedno dítě tvořivější než to druhé. Při rozsáhlém průzkumu vědci nezjistili specifické znaky, které by tvořiví lidé měli totožné. Každý z pozorovaných byl z jiného koutu světa a měl jiné charakterové vlastnosti i návyky. V některých případech se dá tvořivost pozorovat již v předškolním věku. V dalších případech se projeví až v dospělém věku. Velkou záhadou je, kde má tvořivost své kořeny. Jsou tací, kteří věří, že základ tvořivosti je zakódován v našem DNA. Jiní se domnívají, že základ tvořivosti je podmíněn prostředím působící již v útlém věku. Najdou se i tací, kteří věří, že kořeny tvořivosti pochází spojením dědičnosti a prostředím obklopující dítě. Definice tvořivosti stále není řádně zakotvena. Odborníci se nemohou shodnout, zda je lepší dbát na myšlenky a pocity nebo na cíl tvořivosti samotné (Bean, 1995).

Definice tvořivosti dle Beana (1995, s.15):

„Tvořivost je proces, kterým jedinec vyjadřuje svou základní podstatu prostřednictvím určité formy nebo média takovým způsobem, jenž v něm vyvolává pocit uspokojení: proces posléze vyústí v produkt, který o této osobě, tedy o svém původci, něco sděluje ostatním“.

Tvořivost může být pochopena jako proces, někdy jako produkt nebo jako celek obsahující oba pojmy. Jedná-li dítě tvořivě dá se očekávat, že se tento proces dříve nebo později ukáže. Zahrnutý jsou zde každodenní činnosti od nedokonalého řečové projevu

po vytvoření kresby, či vymyšlení si vlastních obdob písní. Pro dítě je nepostradatelným procesem vnitřní uspokojení z tvořivé činnosti. Pokud chtějí rodiče u dětí podporovat tvořivost, je zapotřebí zajistit dostatek vhodného materiálu rozvíjící chuť a zápal do činností. Nejdůležitější součástí tvořivosti u dětí v předškolním věku je pocit jistoty a bezpečí při činnostech. Nátlak směřovaný na výkon a výsledek je pro děti odrazující a objevují se první zárodky nechutě a odporu k tvořivým činnostem. Tvořivost je osobní záležitost. Jedinec je sám sebou a má možnost se i sám za sebe projevat, pokud není ovlivněn vlivem okolí jako například nátlak na dokonalost činností (Bean, 1995).

Cílem tvořivých činností je podněcování zájmu o činnosti, která děti zajímají. Je kladen důraz na osobní prožitek z činnosti bez vnějších vlivů a důrazu na dokonalost a pravidla. Pomocí již vyzkoumaných metod a postupů si můžeme utvořit jakousi příručku k rozvoji potenciálu tvořivosti u dětí (Hlavsa, 1981).

(Hlavsa, 1981) rozlišuje tři základní cíle tvořivosti.

Adaptabilita

Schopnost hledání nových aktivit a postojů. Samostatnost, přizpůsobením se okolí a okolním vlivům, potřeba pro zlepšení se v činnostech, a to ve všech možných směrech. Například v kresbě, při hře na hudební nástroj, zpěvu anebo pohybovém projevu.

Kolektivismus

Vyznačuje se především dovedností spolupracovat v kolektivu. Schopnost přijímat potřeby, originalitu každého člověka a názor ostatních členů ve skupině.

Autentičnost

„Autentičnost a komplexnost člověka (dispozice k seberealizaci a seberozvoji)“.

(Hlavsa, 1981 s. 47)

3.7 Vývoj tvořivosti podle věku

Období po narození

V tomto období již můžeme pozorovat nebo podněcovat první tvořivé činnosti. Ty nejjednodušší vznikají nápodobou. Příkladem jsou změny nálad, žvatlání, první krůčky a podobně. Důležité je předejít frustracím před překážkami obklopujících ho při

přirozeném poznávání světa. Proto je zapotřebí poskytnout dítěti jakousi řízenou volnost (Hlavsa, 1981).

Rané období do 3 let

Ve vývoji psychiky dochází k upřednostňování symbolické hry. Je zde přítomna i fantazie. V konečné fázi vývoje do 3 let je svou úlohu přebírá hra námětová. Utvářením situací z běžného života rozvíjí dramatický projev, do kterého je zapojen řečový projev, rozvoj pohybových funkcí a sociální jednání. Stále ještě nedokonalé chápání světa je postupně rozvíjeno, zpřesňováno a doplňováno o chybějící části (Hlavsa, 1981).

Předškolní období

Období označované jako předškolní je nejvýznamnější, ač kritickou etapu rozvoje tvořivých činností. Čtení nebo vyprávění pohádek je možností, jak zdokonalovat svou fantazii a správný pohled na svět. Například boj dobra proti zlu. Dítě je schopné konzultovat a komentovat svou práci nebo práci jiných. Jedinec si hledá a utvrzuje postavení ve skupině (Hlavsa, 1981).

Jak ve starším věku, tak již ve věku předškolním je aktivita nezbytnou součástí hudební tvořivosti. Aktivitu bychom měli podněcovat a rozvíjet za účelem dosažení předpokládaných výsledků a cílů. Pro učitele je důležité děti správně namotivovat k hudební činnosti. Tvořivost neboli kreativita, je při výuce v dnešní době upřednostňována. U dětí v předškolním věku tvořivost vyplývá ze spontánních reakcí na hudební podměty zejména pohybovou aktivitou. Hudební tvořivost má silný citový náboj a nikdy nepřesahuje fyzické ani psychické možnosti dítěte. Předškoláci například dokáží vymyslet jednoduchý rytmus k písni anebo melodickou linku společně s částí vlastního textu (Zezula, 1987).

4 AUTORSKÁ TVORBA VHODNÁ PRO DĚTI V PŘEDŠKOLNÍM VĚKU

4.1 Druhy skladeb *(vhodné pro děti předškolního věku k hudebním činnostem)*

Píseň

Píseň je vokální skladba doprovázená rýmovaným textem. Je to nejrozšířenější hudební druh. Dělíme na lidovou píseň, píseň refrémem, písně s instrumentálním doprovodem atd. Námět písní může být různorodý od námětů ze života po pocity nebo zážitky, které autor zažil. Již do dávných dob vznikali písně milostné, epické, vážné, taneční a podobně (Zenkl, 1990).

Kantáta

Novodobá kantáta využívá větší podíl orchestru, ne pouze za účelem doprovodu. Vystupují zde sólisti a sbory někdy i dětské. Obsah je inspirován vlastenectvím a oslavnými písněmi. Texty jsou převážně lyrické, dnes i epické nebo dramatické (Zenkl, 1990).

Opera dětská

Opera je vlastně divadelní hra s velkým podílem hudby a vždy je zpívána. Jevištní představení, které je doprovázeno orchestrem. Nedílnou a velmi důležitou součástí opery jsou také kostýmy herců. Texty vycházejí z libreta a náměty mohou být různé. Obsah může být námět na povídku, pohádku, román nebo upravený text činohry. Opera obsahuje sólové zpěvy, dueta, přede hry, mezihry a také baletní hudbu. V dětské opeře vystupují zkušení herci a muzikanti, ale i studenti škol. Představení jsou určena nejen pro děti (Zenkl, 1990).

4.2 Základní hudební formy *(vhodné pro děti předškolního věku)*

Základní pojmy (motiv, téma)

Motiv je krátký ucelený hudební celek. Je to ten nejmenší hudební útvar, který můžeme osamostatnit. Obsahuje melodickou linku a rytmus. Je to hudební myšlenka, která se nese celou písní a několikrát se opakuje. Délka motivu je 1-2 takty (Jiráček, 1985).

Téma tvoří základ hudební skladby. Rozlišujeme témata po stránce obsahové a stavebné. Hudební téma je několikataktová melodicky či rytmicky výrazná hudební forma a tvoří hlavní myšlenku skladby. Je podobné motivu, avšak zpravidla delší. Téma je složené z několika motivů (Jirák, 1985).

Malá jednodílná písňová forma

Jedná se o nejjednodušší písňovou formu, která má pouze jeden hudební motiv. Popisujeme jí písmenem „A“. Příkladem jednodílné formy je například píseň Když jsem husy pásala (Jirák, 1985).

Malá dvoudílná písňová forma

Malá dvoudílná forma se skládá ze dvou částí, které jsou rozlišné. Pokud již píseň obsahuje dvě samostatně hratelné hudební věty, jedná se o skladbu. Jedná se o formu „AB“. Největší rozvoj dvoudílné hudební formy je datován do 17. století. Naleznout jí můžeme například v dílech hudebních skladatelů Johanna Sebastiana Bacha či George Friedricha Händela. V lidové tvorbě nalezneme dvoudílnou formu například v písních Kdyby byl Bavorov, Ach není tu není či Šla Nanyňka do zelí (Zenkl, 1990).

Malá třídílná písňová forma

Třídílná písňová forma, která se označuje „ABA“, se již od konce baroka až do současnosti vyskytuje častěji než forma dvoudílná. Charakteristické pro tuto formu je opakování prvního dílu skladby, buď v celém znění nebo pouze zkráceně. Takto opakovaný díl může být harmonicky pozměněn, například prodloužen či zkrácen. Příkladem je lidová píseň Pásala ovečky (Jirák, 1985).

Velká písňová forma

Velká písňová forma je nejčastěji zastoupena ve vážné hudbě. Jedná se o dvojdílný či trojdílný písňový útvar, ve kterém je každá část skladby zastoupena malou písňovou formou. Velká písňová forma se dělí na dvoudílnou (A- a,b B- c,d) a třídílnou (A-a,b,a B- c,d,c A-a,b,a). Příkladem jsou Slovanské tance od Antonína Dvořáka či polky od Bedřicha Smetany (Zenkl, 1990).

Variace

Jedná se o mnohodílnou skladbu, ve které se dané téma opakuje ve stále nových obměnách. Tato forma vznikla již v 16. století, avšak větší rozvoj je zaznamenán až v polovině 17. století. Variace se vyznačuje převážně melodickou povahou. Pohybuje se v pomalém tempu a též harmonie je jednoduchá a prostá. Vystupuje buď jako samostatná skladba či jako samostatná věta v sonátovém cyklu. Variace můžeme nalézt například u Johanna Sebastiana Bacha v jeho skladbě Goldbergovy variace a u dalších hudebních skladatelů komponujících v 17. století (Zenkl, 1990).

Kánon

Kánon je vokální skladba založená na přísné imitaci. Výchozí hlas důsledně po celou dobu skladby dodržuje notový zápis. Další hlasy se k výchozímu přidávají vždy v určitém odstupu a přesně napodobují hlas výchozí. Kánon dělíme na vokální a instrumentální. Nejstarším dochovaným kánonem je tzv. Letní kánon pocházející z roku 1240. Největšího rozkvětu se kánon dočkal v 15. a 16. století v období renesance. Zde plnil roly společenské zábavy (Zenkl, 1990).

Rondo

Rondo pochází z italského jazyka a v překladu znamená kruh, nebo kolečko. Jedná se o vícedílnou hudební formu, kde je jedna hudební myšlenka, která se stále opakuje. Mezi ní jsou vkládány další kontrastní díly. Rondo by mělo splňovat dvě základní podmínky. Skládá se ze tří hudebních myšlenek a hlavní téma musí zaznít nejméně třikrát. Schéma A, B, A, C, A, D. Již od doby baroka na evropském kontinentu rozlišujeme rondo malé a velké. Velké rondo se vyznačuje delšími hudebními celky a složitějšími variacemi (Zenkl, 1990).

PRAKTICKÁ ČÁST

1 Úvod

Cílem praktické části mé bakalářské práce bylo vytvořit metodický materiál, který bude vycházet z autorské tvorby písní a textů a zároveň bude podporovat dětskou tvořivost při různých hudebních činnostech. Proto jsem s dětmi tvořil rytmický doprovod k autorským písním. Mým zájmem bylo zjistit, zda jsou děti schopné udržet rytmus a vymyslet jednoduchý doprovod k písničce. Dále mě zajímalo, jestli děti dokáží vymyslet část textu na známý popěvek. Tvorba melodie k písni je jedna z důležitých součástí hudby, a proto jsem se dětmi pokoušel tvořit jednoduché melodie – motiv či malou písňovou formu k autorskému textu. Další činností byla realizace hudební pohádky s hudebním doprovodem tvořeným samotnými dětmi.

2 Charakteristika třídy

Realizace praktické části proběhla v krásné opravené a úžasně vybavené školce nedaleko Volyně v období od dubna 2019 ledna 2020. Ve školce jsem se byl podívat již dříve a natolik se mi líbila, že jsem se po dohodě s pedagogy rozhodl v ní realizovat praktickou část mé bakalářské práce. Školka má pouze jednu třídu, do které dochází 28 dětí různého věku, od 3 do 7 let. Své činnosti jsem s dětmi realizoval nejčastěji v řízených činnostech, kdy jsem navazoval na témata TVP dané mateřské školy a po řízených činnostech, kdy mladší děti odcházely na školní zahradu. Účast v činnostech tudíž nebyla povinná, a proto se činnostmi nemusely povinně účastnit všechny děti. Přesto při mém překvapení bylo účastníků na zrealizování činností vždy dostatek. Školka je vybavena hudebními nástroji, jakými je například klavír, kytara, flétna a doprovodné nástroje z Orffova instrumentáře. Díky skvělému kolektivu se mé nápady realizovaly překvapivě dobře. Oba pedagogové jsou muzikanti a již dlouhodobě a aktivně aplikují hudební činnosti do tematických celků, což byla další věc, která mě oslovila proč si vybrat tuto školku. Díky těmto pedagogům byly děti otevřené novým nápadům, autorským písním a hraní na jednoduché hudební nástroje, což mi při realizaci mých činností velice pomohlo. Časová realizace proběhla

3 Metodologie

Pozorování

Patří mezi nejtěžší metodu sběru dat. Pozorování má několik variant.

Zúčastněné pozorování

„Zúčastněné pozorování můžeme definovat jako dlouhodobé, systematické a reflexivní sledování probíhajících aktivit přímo v terénu s cílem objevit a reprezentovat sociální život a proces“ (Švaříček, Šedřová, 2014 s. 143).

Účelem není pouze samo pozorování, ale zprostředkování nasbíraných informací čtenáři. Pozorovatel je jak účastníkem aktivit, do kterých se aktivně nezapojuje a spíše sleduje činnost zpozadí, tak badatelem (pozorovatelem), který sleduje aktivity s určitým záměrem. Pozorování v terénu se vyznačuje aktivním sběrem dat během prováděných činností. Při této metodě je důležité umět si položit kritické otázky. Mezi výhody pozorování patří detailní a věrný popis situace, tak aby i laik dokázal činnosti porozumět. Zúčastněné pozorování umožňuje komplexně pochopit situaci ve, které se nachází (Švaříček, Šedřová, 2014).

Nezúčastněné pozorování

Liší se tím, že již nejsem aktivním účastníkem, ale pozorování probíhá bez vědomí pozorovaných subjektů. Tento typ pozorování je uskutečnitelný díky IT technologiím (videokamery, telefony, oboustranné sklo) (Švaříček, Šedřová, 2014).

Pozorování přímé a nepřímé

Přímé - Pozorovatel se účastní aktivity v danou dobu.

Nepřímé – Neúčastníme se právě probíhajících činností, pozorujeme pouze přes video.

Ve strukturovaném pozorování máme předem určené a vymezené jevy, na které postupně hledáme odpovědi. Nestrukturované pozorování popisuje sledované jevy globálně bez předem připravených kritérií (Švaříček, Šedřová, 2014).

Rozhovor

Jedna z nejčastějších metod sběru dat. Také se mu říká hloubkový rozhovor. Za pomoci otevřených otázek se zpravidla jeden badatel dotazuje jednoho účastníka výzkumu.

Prostřednictvím hloubkového rozhovoru zkoumáme účastníky ve skupině a sbíráme data k pochopení jednání skupiny pozorovaných. Díky otevřeným otázkám se snažíme porozumět pohledu lidí v pozorované skupině (Švaříček, Šedřová, 2014).

4 Příprava na jednotlivé lekce

Před skládáním písní a vymýšlením činností jsem si nejprve upevnil základní znalosti, které jsem získal studováním odborné literatury při psaní teoretické části bakalářské práce a postupy při skládání hudby pro děti. Všechny písně jsou skládány tak, aby zapadaly do tematických celků. Od paní učitelky jsem zjišťoval, jestli mají děti základní znalosti hudební výchovy v mateřské škole a zda se již v dřívější době s tvorbou rytmických a melodických doprovodů setkaly. Jelikož jsou ve třídě úžasné paní učitelky, většinu činností už s dětmi v dřívější době dělaly. Usoudil jsem, že tvorbu činností musím uzpůsobit smíšené třídě. Důležitou součástí tvorby činností je začít od nejjednodušších variant po ty složitější. Když jsem skládal písně, dělala mi největší problém tvorba textu, a proto jsem využíval nápověd na internetových stránkách a nechal se inspirovat známými písněmi. Tvorba melodie mi nezabrala tolik času jako utvoření textu. Vždy jsem nejdříve složil text, který jsem pak upravoval dle vymyšlené melodie. Některé své songy jsem si nahrával v hudebním studiu a používal je při činnostech, u kterých jsem nemohl hrát na akustickou kytaru. Činnosti jsou vymyšlené tak, aby děti nebyly přetěžovány a činnosti si naopak užily. Většina písní obsahuje vlastní autorský text a melodii. Předpoklad pro správné provedení činnosti je již dřívější znalost autorských písní a hry na rytmické a melodické nástroje. Chtěl jsem vyzkoušet různé varianty hudebních činností jako je například tvorba textu doprovázeného melodií a vytvoření jednoduchého rytmického doprovodu k autorské písni. Veškerou mojí zvědavost jsem promítl do činností.

Každou moji činnost jsem předem konzultoval s pedagogy a snažil jsem se ji přizpůsobit tak, aby ji děti co nejlépe zvládaly. I když je ve školce kytara k zapůjčení, vozil jsem si svou a uvolnil jsem nástroj pro dalšího případného muzikanta, který chtěl připojit. K činnostem jsem si vytiskl i texty, které byly připraveny pro případ, že by mě zradila moje paměť. Abych mohl se svými autorskými písněmi pracovat, musel jsem děti tyto písně předem naučit, abych s nimi mohl dále pracovat. To prodloužilo realizaci mého záměru v mateřské škole. Den před každou činností jsem si připravil všechny potřebné

nástroje a propriety k uskutečnění činnosti na viditelné místo. Ke každé lekci jsem si musel připravit motivaci, průběh činnosti, další nápady a být připraven na případné problémy, které by mohli vzniknout.

5 REALIZACE JEDNOTLIVÝCH LEKCÍ

5.1 Tvorba rytmického doprovodu

Vánoční čas

Hudba a text písně Filip Koritar

Vánoční čas přichází na zem, společně se sněhem a taky mrazem.

V troubě se vánoční cukrový peče, rychle ho vyndej, ať neuteče.

Už měsíc předem všude je šrumec, jen si tak říkám, už aby byl konec.

Andělé zpívají překrásné koledy, je konec shonu a začátek pohody.

Na stole adventní svíce nám hoří, a i když zhasnou, svět se nezboří.

O Vánocích mají všichni být spolu sejít se večer u jednoho stolu.

Kapr už ve vaně od včera neplave, tatínek porcuje, balí v trojobale.

Domem se line melodie zvonku, děti se předbíhají, kdo bude dřív u stromku.

Píseň: Vánoční čas

Hlavní cíl: vytvořit s dětmi jednoduchý rytmický doprovod k připravené autorské písni

Další cíle: rozvoj rytmu, procvičení intonace, rozvoj paměti, osvojení si hry na rytmické nástroje

Pomůcky: dřívka, činelky, triangel, chrastítka (*vyrobena z plastových vajíček od Kinder, naplněna rýží*), zvonkohra

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Děti, jelikož jsou vánoce v plném proudu, připravil jsem si pro vás písničku. Jmenuje se Vánoční čas a zpívá se v ní o poselství Vánoc, že přece Vánoce nejsou jen a pouze o dárcích, ale o tom mít někoho rád a vzpomenout si na něho. Protože lásku si za peníze nekoupíš.

Zpěv písně – Vánoční čas s kytarou. Abych s touto písní mohl dále pracovat s dětmi, nahrál jsem si ji i do MP3 (do telefonu) Dále jsem pracoval s touto nahrávkou.

Popis činnosti:

Všechny děti dostanou nástroje - dřívka, činelky, triangly, chrastítka (*vyrobena z plastových kinder vajíček a naplněna rýží*), zvonkohry – dudácká kvinta (a1, d2).

Ti, co mají stejný nástroj, si sednou k sobě pro budoucí jednodušší organizaci. Všem ukáží, jak se na nástroje hraje a jak se drží. Nástroj mají všechny děti.

1. *Nejprve si děti do první sloky hrají rytmický doprovod dle své fantazie.*
2. *Společně hrajeme s dětmi na první dobu – všechny nástroje, později nástroje střídáme tak, aby děti slyšely zvuk jednotlivých nástrojů*

Společně s dětmi diskutujeme, jaké nástroje se jim líbí a které se k vánoční písničce hodí. Výběr nechávám na dětech.

3. *Děti si vybraly činelky, triangly a zvonkohry – společně řešíme, jaký doprovod společně vymyslíme. (zároveň je důležité přerozdělit děti do skupin podle nástrojů) Vznikly 3 skupiny dětí.*

Výsledek práce dětí:

1. Sloka

- 1. Skupina dětí - Činelky – 1. doba - (vánoční čas, společně)*
- 2. Skupina dětí - Triangl – 1. doba – (přichází na zem, taky mrazem)*
- 3. Skupina dětí - Zvonkohra - 1 a 3 doba - **V troubě se vánoční cukroví peče, rychle ho vyndej, ať neuteče.** (dudácká kvinta tóny a1 – d2)*

Reflexe s dětmi: Mám připravené otázky pro děti: 1) Jak jste si užili činnosti, které jsme dnes dělali a co se vám líbilo nejvíce. 2) Na které nástroje vás bavilo hrát více na rytmické nebo na melodické? 3) Co byste si příště chtěli vyzkoušet znovu?

Většina reakcí byla v celku pozitivní. Z odpovědí dětí bylo patrné, že hra na hudební nástroje se jim líbí. Nedělaly rozdíl, jestli si vybrat rytmický nebo melodický nástroj. Velice mě potěšilo, že děti by si chtěly rytmický doprovod vyzkoušet znovu a podle převážně starších dětí to prý může být příště o něco složitější.

Sebereflexe: Reakce dětí byla jako po většinu času stráveného v mateřské škole výborná. Hra na nástroj děti evidentně baví, a proto jsem se toho snažil využít. Největší problém měly děti s rozdělováním nástrojů. Některé děti byly smutné, že musejí hrát na nástroj, který zrovna nechtěly, ale hned po vystřídání nástrojů mrzutost u dětí zmizela a vrhly se do hraní v plné parádě. Myslím, že i přes všechny mé obavy se s tím děti popraly statečně a při dalším budoucím opakování se děti ve hře utvrdí (získají jistotu) a zvládnou ji snáze. Jelikož už jsem s dětmi souhru nástrojů dříve dělal, většinou hra na nástroj nedělala problém. Píseň se dětem líbila, což jsem vyzkoušel z neustálých popěveků dětí. Jak ve školce, tak na procházkách. Pro zlepšení průběhu činnosti musím klást větší důraz na určené tempo písně. V mých uších to byl možná až příliš velký zmatek. Pozitivní je, že děti si činnost užily a každý mohl vyjádřit své pocity skrze hudební nástroj.

Ježibaba

Hudba a text písně Filip Koritar

Na koštěti děti letí ježibaba

Na rameni jí sedí velká hnědá žába.

Rozcuchané vlasy a dlouhý křiví nos

Boty žádné nemá, proto chodí bos.

Na nose má bradavici a v ní dlouhý chlup.

Z pusy už jí vylézá žlutý křivý zub.

Vprostřed lesa mýtinka na ní stojí srub.

Jestli na něj narazíš na poplach hned trub.

Jeníček a Mařenka na ní lehko vyžrali.

Od té doby se už děti, ježibaby nebáli.

Píseň: Ježibaba

Hlavní cíl: vytvořit s dětmi rytmický doprovod k připravené autorské písni

Další cíle: rozvoj rytmu a hudební paměti, rozvoj hudebního cítění

Pomůcky: dřívka, činelky, orffovy nástroje, triangel, chrastítka (vyrobeny z ruličky od toaletního papíru a naplněny čočkou)

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Za několik dní budeme slavit karneval. Napadlo mě pro vás složit píseň o ježibabě. Kdyby někdo chtěl jít za ježibabu nebo čarodějnici a nevěděl by si rady, jak taková čarodějnice nebo ježibaba vypadá, tak si teď řekneme, jak si ji představujete vy a za chvíli vám o ní zazpívám.

Popis činnosti:

Každé dítě dostane nástroj - dřívka, činelky, orffovy nástroje, triangel, chrastítka (vyrobeny z ruličky od toaletního papíru a naplněny čočkou). Děti se stejným hudebním nástrojem se posadí vedle sebe.

1. *Nejprve si děti do první sloky hrají rytmický doprovod dle své fantazie.*
2. *Tentokrát s dětmi hrajeme na druhou dobu – nejprve všechny nástroje*
3. *Třída je rozdělena na polovinu – jedna půlka hraje na 1. dobu a druhá na dobu 2. Střídáme hraní na 1. dobu, 2. dobu a nakonec současně.*

Děti vymýšlí doprovod k písni samy. Vybrané nástroje – dřívka, chrastítka, kastaněty. Přerozdělíme děti do tří skupinek dle nástrojů.

Výsledek práce dětí: píseň Ježibaba

1. *Skupina dětí – dřívka - na každou dobu dřívka*
2. *Skupina dětí - chrastítka – 1. doba – (Na rameni jí sedí velká hnědá žába.)*
3. *Skupinka dětí – kastaněty - 2. doba - (Na koštěti děti letí ježibaba.)*
4. *Refrén - Všechny nástroje dohromady (Rozcuchané vlasy a dlouhý křiví nos. Boty žádné nemá, proto chodí bos.)*

Reflexe s dětmi: 1) Co nového jsme si dnes vyzkoušeli? 2) Tvoříte raději rytmický doprovod nebo melodický? 3) Vymýšlíte raději vlastní rytmický doprovod nebo jste raději, když doprovod vymyslím já?

A první otázku děti nejvíce odpovídaly, že jsme si vyzkoušely být jako ježibaby. Druhá otázka byla pro děti těžká, musel jsem dětem dovysvětlit, jaký je rozdíl mezi rytmickým a melodickým doprovodem. Vzhledem k tomu, že jsem v této písni měl pouze rytmické nástroje, děti odpovídaly, že rytmické. Příště bych měl tuto otázku změnit. Děti se nemohly rozhodnout, která činnost je lepší, a tak se shodly, že se jim líbily obě stejně.

Sebereflexe: Hraní na druhou dobu dělalo většině dětem zprvu problémy, ale děti samy konstatovaly, že po chvíli hraní už to tolik těžké nebylo. Nejtěžší pro děti bylo přečkat bez úderu první dobu a začít hrát až na druhou. Většina hrála na každou dobu. Dále jsem se od dětí dozvěděl, že pro ně bylo snazší vytvářet rytmický doprovod než melodii. Jsem rád, že se při tvorbě rytmického doprovodu děti bavily a velice se jim líbila i činnost, kterou jsem přinesl já. Musím říci, že děti celkem dobře reagovali při hraní s kytarou, i když jim to chvíli trvalo, než vše správně pochopili. Když se zpětně podívám na průběh dne, příště s dětmi více procvičím hraní na první dobu. Hraní na dobu druhou je obtížnější a je třeba více cvičení. Dále musím klást větší důraz na udržení hladiny hluku při činnosti, aby byly všechny poslechové změny více znatelné. Jelikož mám třídu smíšenou, hraní na druhou dobu zvládaly převážně pouze předškoláci. Myslím si, že při častějším opakování by zvládaly činnost i ostatní snadněji. Píseň nám dobře doplnila atmosféru tematického celku. Když nastal den karnevalu, potěšilo mě, že mezi dětmi se objevilo i několik čarodějnic a ježibab.

5.2 Tvorba melodie k autorskému textu

Sněhulák

Hudba a text písň Filip Koritar

Podívejte, děti, zima už k nám letí.

Sněhu padá víc a víc všichni honem do rukavic. 2X

Místo nosu mrkvičku a do ruky metličku.

Na oči se uhlí hodí, jen ať ten pán hezky vidí. 2X

Knoflíky na kabátek, kolem krku má šátek.

Na hlavě má plecháček, to je ale panáček. 2X

Píseň: Sněhulák

Hlavní cíl: seznámit děti s možností hry vzestupné a sestupné melodie na melodické nástroje k připravené autorské písni

Další cíle: rozvoj rytmu a hudební paměti, rozvoj hudebního cítění

Pomůcky: zvonkohra, xylofon, metalofon, flétna, klavír

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Napadlo nám plno sněhu a já bych se vás chtěl zeptat, jaké aktivity se dají dělat v zimě. Děti vymýšlejí činnosti a většinu dětí napadlo stavění sněhuláka. Přinesl jsem vám novou píseň o sněhulákovi a rád bych vás ji naučil. Pozorně poslouchejte, a potom si řekneme, co se o sněhulákovi v písni zpívá.

Popis činnosti:

Zpěv písně a ukázka stoupavé a sestupné melodie v písni. Připravené nástroje rozdělíme mezi děti. Na melodickém nástroji zahrajeme vzestupnou a sestupnou melodii c1 – g1 a g1-c1 C-dur. Se zvonkohrou a metalofonem děti nejsou tolik seznámené, a proto je potřeba předvést, jak se na něj hraje. Pro jednodušší orientaci vyndám kameny a zůstanou pouze ty, na které budou děti hrát. Lze využít i hra na klavír, nebo klávesy. Barevným označením tónů na klaviatuře shodné se zvonkohrou ulehčíme dětem hru na nástroj.

1. *Nejprve děti hrají tóny c1 – g1 ve stupnici C-dur vzestupně doprovázené autorským textem.*
2. *Vyzkoušíme si i melodii sestupnou v té samé tónině opět doprovázené autorským textem. g1-c1*
3. *Vzestupnou a sestupnou melodii střídáme.*

Vzestupná melodie (Podívejte děti.)

Sestupná melodie (Zima už k nám letí.)

Děti mají za úkol vymyslet známou píseň, na kterou vymyslíme jednoduchou melodickou linku. Byla vybrána píseň- Sedí liška pod dubem. Jako nástroje jsou použity metalofon,

xylofon, zvonkohra, chrastítka a dřívka. Společně vymýšlíme rytmický doprovod k melodické lince. Děti se rozdělily do pěti skupinek.

Výsledek práce dětí:

Píseň – Sedí liška pod dubem

- 1. Skupina dětí – metalofon melodie vzestupná (Sedí liška pod dubem)*
- 2. Skupina dětí - zvonkohra – melodie sestupná (má píšťalku a buben)*
- 3. Skupina dětí – xylofon melodie vzestupná (Sedí liška pod dubem)*
- 4. Skupina dětí – klavír sestupná (má píšťalku a buben)*
- 5. Skupina dětí – rytmický doprovod – na každou dobu (chrastítka)*

Reflexe s dětmi: 1) Jak vypadá sněhulák, o kterém jsme zpívali? 2) Jaký rytmický hudební nástroj je váš oblíbený? 3) Raději zpíváte nebo hrajete na hudební nástroj?

První otázkou jsem chtěl aktivovat děti. Děti samozřejmě popisovaly hlavní znaky sněhuláka. Druhá otázka byla opět pro děti náročná. Děti odpovídaly, na jaké nástroje hrají rády a nerozlišovaly, zda je rytmický nebo melodický. Na poslední otázku nejčastěji odpovídaly, že rády zpívají a hrají na nástroj.

Sebereflexe: Jelikož mám smíšenou třídu, pozoroval jsem, že to pro mladší ročníky bylo celkem náročné a zpětná vazba mluvila sama o sobě. Mladší po většinu času spíše pozorovali a snažili se zapojit hraním na chrastítka. Jsem rád, že předškolní děti aktivita bavila a podle zpětné vazby to pro ně nebylo tak náročné rozpoznat změny v melodii. Píseň o sněhulákovy dětem uvízla v paměti a pobrukovali si ji zbytek dne.

Den jsem si velice užil obzvláště konečné stavění sněhuláka. Byl jsem rád, že děti spolupracovaly na sto procent. Překvapilo mě, že činnost rozpoznání melodických změn v písni je bavila a dle zpětné reakce od dětí a později od učitelek, se dětem líbila i píseň samotná. Nejvíce mě potěšilo, když mě paní učitelka poprosila, zda bych jí mohl píseň dát, aby ji mohla s dětmi ve školce zpívat.

Pochodují ryby raci

Hudba Filip Koritar
Text písně Jiří Žáček

Pochodují ryby, raci

Čistě jen tak pro legraci.

Pochodují rok co rok,

Salutují, špulí tváře,

Pokřikují na rybáře,

Levá, pravá, vpravo v bok!

Levá, pravá, šlapou ryby

Čistě jen tak ze záliby,

Jedna druhou pobádá.

Pochodují, ale kdyby

Měly křídla, létaly by-

To by byla paráda!

Hlavní cíl: tvorba melodie k vybrané písni

Další cíle: rozvoj hudební paměti a fantazie, rozvoj hudebního cítění,

Pomůcky: metalofon, zvonkohra

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Děti znáte autora básniček pro děti Jiřího Žáčka? Právě jste měli týden knih a několik básniček od Jiřího Žáčka jste si s paní učitelkou přečetli a dokonce jste se i nějakou učili. Mně se nejvíce zalíbila Mořská přehlídka, a proto jsem se rozhodl básničku zhudebnit a chtěl bych vám jí zazpívat. Vy už ji znáte, ale kdo by nevěděl tak mu ji ostatní připomeneme. Pozorně poslouchejte a potom si řekneme, jaká zvířata byla na té mořské přehlídce a co tam dělala.

Popis činnosti: Pokusíme se s dětmi utvořit melodický doprovod k písni. Rozdáme připravené melodické nástroje - zvonkohry, metalofony, může být použit i klavír, nebo klávesy (příslušné klávesy na klaviatuře označíme barevnými pásky stejně jako na zvonkohře). Všichni mají nástroj. Protože budeme hrát v pentatonice, je důležité vyndat kameny s půl tóny. Díky vyndaným půltónům můžeme hrát v pentatonice jakoukoli melodii, která děti napadne a vše bude dohromady ladit.

1. Sloka – *Zpíváme píseň (Pochodují ryby raci) po zazpívání této věty děti udeří 2 krát do libovolně zvolené klávesy (hrajeme v pentatonice nezapomenout vyndat kameny s půltóny)*

Příklad – „Pochodují ryby raci - cink cink“, „Čistě jen tak pro legraci - cink cink“

Takto pokračuje dále až do konce 1. sloky.

Teď mohou děti rozvinout svou hudební tvorbu dle vlastní fantazie a cítění. Tato činnost slouží jako relaxace. Děti se díky vlastnímu projevu dokáží uvolnit, projevit právě prožívané emoce a rozvíjet svou hudební fantazii.

Výsledek práce dětí

1. Sloka – *zpěv písně všichni dohromady – na konci sloky děti tvoří melodii dle vlastní fantazie v délce jedné sloky beze zpěvu*

2. Sloka - zpěv písně všichni dohromady – na konci sloky děti tvoří melodii dle fantazie v délce jedné sloky beze zpěvu (vše ladí díky hře v pentatonice, nezapomenout vyndat kameny s půltóny)

Reflexe s dětmi: 1) Na jaké nástroje hrajete nejraději a který je váš oblíbený? 2) Naučily jste se dnes nějaké zvíře, které jste neznaly?

Dnes jsem se ani nemusel děti ptát na oblíbený nástroj, z činnosti bylo jasné, jak děti odpoví. Druhá otázka směřovala k tomu, zda si děti pamatují text písně. Protože ji ale znaly, odpovídaly správně.

Sebereflexe: Bylo vidět, že píseň děti zaujala a několikrát po sobě jsme ji museli opakovat. Nejvíce se děti vyřádily při hře dle své fantazie. Kde se mohly naplno projevit. Děti byly rády, že si nástroje později vyměnily, aby si hru každý vyzkoušel.

Bylo úžasné pozorovat, jak každý jedinec hrál melodii naprosto jinak. U několika dětí jsem vyzoroval, že skrze hru na nástroj opravdu projevil svou aktuální náladu. Takovouto souhru nástrojů jsem ještě nedělal a měl jsem trochu strach, že to bude zmatek a nebude nám to znít dobře. Opak byl pravdou a výsledné činnosti mě mile překvapily.

5.3 Tvorba textu na známou melodii

Pirátská

Hudba The Irish Rovers
Text k písni Filip Koritar

The image shows the musical notation for the song 'Pirátská'. It consists of four staves of music in 4/4 time, with a key signature of one flat (B-flat). The notation is written in a treble clef. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat. The second staff is marked with a '5' above the first measure. The third staff is marked with a '9' above the first measure. The fourth staff is marked with a '13' above the first measure. The melody is simple and rhythmic, consisting of eighth and quarter notes.

Vítr fouká, slunce svítí. 3X

Hurá za dobrodružstvím.

Ref. Hej hou jsme piráti. 3X

A jsme na to hrdí.

Každý pirát v srdci nosí. 3X

Jen svou lásku k moři.

Ref. Hej hou jsme piráti. 3X

A jsme na to hrdí.

Na obzoru loď se blíží. 3x

Kapitán zakřičí.

Ref. Hej hou jsme piráti. 3X

A jsme na to hrdí.

Všichni rychle na palubu. 3X

Jdem drancovat a loupit.

Ref. Hej hou máme zlato. 3X

A stálo to za to.

Píseň: Piráti

Hlavní cíl: vytvořit s dětmi krátký popěvek na známou melodii

Další cíle: procvičení intonace, rozvoj paměti a fantazie

Pomůcky: kytara

Organizace: na koberci v kruhu (větší přehled o dětech)

Motivace: Venku je krásný den. Je horko a svítí nám krásně nám sluníčko. Mě by zajímalo, co všechno se v létě dá venku dělat. Přesně koupat se ve vodě. Od několika dětí jsem se dozvěděl, že byly u moře, nebo teprve pojedou. Já jsem byl také na dovolené v Itálii a na moři jsem zahlédl loď s černými plachtami. Víte, komu by ta loď mohla patřit? Přesně tak pirátům a já jsem pro vás složil písničku o životě pirátů.

Popis činnosti: Pro lepší zapamatování textu je píseň doprovázena pohybem.

1. *Sloka: stojíme, ruce jsou vzpažené a nakláníme se do stran (Vítr fouká, slunce svítí)*

Refrén: chůze na místě, zvedáme kolena (Hej hou jsme piráti.), výskok, paže při výskoku vzpažíme (A jsme na to hrdí.)

2. *Sloka: pokládáme ruce na hrudník (Každý pirát v srdci nosí.), plaveme prsa (Jen svou lásku k moři.)*

Refrén: chůze na místě, zvedáme kolena (Hej hou jsme piráti.), výskok, paže při výskoku vzpažíme (A jsme na to hrdí.)

3. *Sloka: uděláme si dalekohled a vyhlížíme loď (Na obzoru loď se blíží.), děti zakřičí (Kapitán zakřičí.)*

Refrén: chůze na místě, zvedáme kolena (Hej hou jsme piráti.), výskok, paže při výskoku vzpažíme (A jsme na to hrdí.)

4. *Sloka: běžíme na místě (Všichni rychle na palubu.)*

Refrén: chůze na místě, zvedáme kolena (Hej hou jsme piráti.), výskok, paže při výskoku vzpažíme (A jsme na to hrdí.)

Teď si děti rozdělíme na čtyři skupiny. Každá zpívá jednu sloku. Refrén zpívají všichni dohromady. Další možnost je rozdělit děti na holky a kluky. Vyzkoušíme si poslechnout rozdíl mezi chlapeckým a dívčím hlasem.

1. Sloka – zpívají pouze chlapci (*Vítr fouká, slunce svítí. Hurá za dobrodružstvím.*)

Refrén – zpívají všichni dohromady (Hej hou jsme piráti. A jsme na to hrdí.)

2. Sloka – zpívají pouze dívky (*Každý pirát v srdci nosí. Jen svou lásku k moři.*)

Refrén – zpívají všichni dohromady (Hej hou jsme piráti. A jsme na to hrdí.)

Společně s dětmi si vyzkoušíme vymyslet popěvek na již známou melodii. Navrhují témata a děti se rozhodují složit text o vláčku, který mají ve třídě. K urychlení a zjednodušení činnosti použijeme obrázky. Podmínkou pro splnění činnosti je znalost rýmů. Je dobré nejprve si zopakovat.

Výsledek práce dětí s mou dopomocí:

1. Sloka

Jede vláček motoráček. 3X

Veze cestující

Hůů, Hůů jede váček. 3X

Veze cestující.

2. Sloka

Vyrazíme na procházku 3X

obujem si boty

Ještě teplou bundu 3X

oblečme si taky.

3. Sloka

Venku kvetou pampelišky 3X (kopretiny, sedmikrásky, tulipány...)

jen když slunce svítí

kvetou pampelišky 3X (kopretiny, sedmikrásky, tulipány...)

Jen když slunce svítí

Reflexe s dětmi: 1) Která dnešní činnost vás nejvíce bavila a proč? 2) Chtěli byste si některou činnost v budoucnu zopakovat? 3) Vymýšlíte raději text k písni nebo melodii?

Jelikož mám úžasnou třídu, kde jsou děti s hudbou ve styku často, rádi zpívají, a proto jsou reakce vesměs pozitivní. Dnes naprostou většinu dětí bavila píseň s pohybem a i tuto činnost by si chtěli nejraději zopakovat. Dále děti bavilo poslouchat rozdíly mezi hlasy. Obzvláště při rozdělení na chlapce a dívky. Pro ty nejmladší bylo vymyšlení textu opravdu náročné. Starší děti se velice snažily a text byl vymyšlen snadněji, než jsem si myslel.

Sebereflexe: Dnešní den byl pro mě velice náročný. Při vymyšlení textu s dětmi pro mě bylo velice těžké udržet pozornost dětí a hladinu hluku ve třídě. Jedni si povídali mezi sebou a někteří se už začínali zvedat a bylo vidět, že je to pro některé zdlouhavé. Příště se pokusím zlepšit si přípravu na činnost, aby vše probíhalo snadněji. Když se ohlédnu zpět, bylo vidět, že pohyb vymyšlený k písni děti bavil a několikrát jsme ho opakovali. Zpěv ve skupinách byl chvilku rozpačitý, ale nakonec se děti osmělily a užily si pirátskou píseň jako praví piráti.

5.4 Tvorba ronda

My jsme děti šikovné

Hudba a text písně Filip Koritar

The musical score is written in 2/4 time and consists of four staves of music. The first staff begins with a treble clef and a 2/4 time signature. The melody is composed of quarter and eighth notes. The second staff starts with a measure rest labeled '5'. The third staff starts with a measure rest labeled '9' and includes a sharp sign (#) on the second measure. The fourth staff starts with a measure rest labeled '13'.

My jsme děti šikovné, zpívání je zábavné.

My jsme děti šikovné, zpívat to my umíme.

Kdo myslí, že neumí, ten nás všechny ohromí.

My jsme děti šikovné, zpívat je zábavné.

Rondo

Hlavní cíl: zpěv a tvorba textu ronda

Další cíle: rozvoj rytmu a hudební paměti, rozvoj hudebního cítění

Pomůcky: zvonkohra, metalofon, klavír

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Od paní učitelky jsem se dozvěděl, že jste tady ve školce měli hudební divadlo doprovázené známi písněmi a mě napadlo, že bychom si mohli udělat takový malý koncert pro paní učitelky. Já mám pro vás připravenou píseň, ke které budeme vymýšlet rýmovaný popěvek a mezi tím si zazpíváme písně, které znáte.

Popis činnosti: Rondo poslouží jako rozpočítadlo. Dítě, u kterého se rozpočítadlo zastaví, má za úkol vymyslet známou píseň. Ostatní mohou při výběru písně pomoci. Vybranou píseň může dotyčný zpívat sám, anebo s pomocí ostatních.

Příklad ronda:

My jsme děti šikovné, zpívání je zábavné - Skákal pes - My jsme děti šikovné, zpívání je zábavné – Kočka leze dírou - My jsme děti šikovné, zpívání je zábavné – Holka modrooká - My jsme děti šikovné, zpívání je zábavné – Komáři se ženili

Děti mají za úkol vymyslet krátký text (popěvek), na téma, které si samy zvolí. Pro lepší průběh činnosti mám připravená témata, o kterých děti mohou zpívat. Bylo vybráno téma les, protože školka leží blízko lesa, do kterého si děti chodí hrát. Pro zjednodušení činnosti si připravíme kartičky s obrázky, které obsahují věci a předměty rýmující se na slovo les.

Výsledek práce dětí:

Kuplet (mezivěty)

- 1. Za školičkou stojí les, před ním stojí **velký pes**.*
- 4. Za školičkou stojí les, pod ním leží **celá ves**.*
- 5. Za školičkou stojí les, ten sahá až **do nebes**.*
- 6. Za školičkou stojí les a v něm je dneska **velký ples**.*

7. *Za školičkou stojí les a v něm roste krásný vřes.*

Reflexe s dětmi: 1) Co jsme si dnes zopakovali. 2) Baví vás více skládání textu a vymýšlení rýmu nebo zpěv písní? 3) Jaká činnost vás potěšila nejvíce a chtěli byste zopakovat?

Ve většině případů děti odpovídaly, že jsme si vyprávěly o školce, o lese a o obrázcích. Na druhou otázku nejvíce odpovídaly, že raději zpívají. Nejvíce je potěšila píseň o školce, která vznikla jako součást ronda.

Sebereflexe: Den jsem si velice užil a koncert pro paní učitelky se povedl. Byl jsem rád, že děti spolupracovali na sto procent. Překvapilo mě, že činnost byli pro některé obtížné, i když jsem si myslel, že to dětem nebude dělat větší problém. Skládání textu proběhlo lépe, než jsem čekal. Děti měly opravdu hodně nápadů i bez později použitých kartiček s obrázky pro zjednodušení průběhu činnosti. U této činnosti se děti bavily a spolupráce na textu byla super, i když dle zpětných reakcí naprostá většina dává přednost zpěvu a tvoření hudby. Některé děti se při výběru písně styděly zpívat samy a několika dětem dělalo problém vymyslet píseň.

I když nám vymýšlení textu zabralo více času myslím, že jsme vytvořili moc hezké kuplety a vymýšlení rýmu byla celkem zábava. Obrázky s nápovědami rýmů připravené pro děti velice činnost zjednodušily. Při budoucím opakování by bylo lepší si k rondu utvořit jednoduchý rytmus, který nás bude doprovázet.

Jaro

Hudba a text Filip Koritar

Kde se tu tak rychle vzalo? Zčistajasna je tu jaro!

Sníh už skoro žádný není, příroda se celá mění.

Kde se tu tak rychle vzalo? Zčistajasna je tu jaro!

První kvítky už se klubou, sněženky to asi budou.

Kde se tu tak rychle vzalo? Zčistajasna je tu jaro!

Ať sluníčko dosti svítí a kvete nám krásné kvítí.

Hlavní cíl: zpěv a tvorba rytmického doprovodu k rondu

Další cíle: rozvoj rytmu a hudební paměti, rozvoj hudebního cítění

Pomůcky: kytara

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Příroda se nám pomalu probouzí ze zimního spánku. Občas ještě máme někde sněh, ale už je tepleji a začínají se ukazovat první kvítky. Jestli pak víte jaké? Přesně tak sněženky. A co dalšího se v přírodě změnilo, si společně zazpíváme. Pozorně poslouchajte a pak si řekneme, co všechno se v přírodě změnilo.

Popis činnosti: Všechny děti zpívají pouze hlavní téma. Vyučující doplňuje hlavní myšlenku mezivěťmi neboli kuplety.

1. Děti – zpěv hlavního tématu (*Kde se tu tak rychle vzalo? Zčistajasna je tu jaro!*)
2. Učitel/ka – zpěv mezivět (*Sněh už skoro žádný není, příroda se celá mění. První kvítky už se klubou, sněženky to asi budou. Ať sluníčko dosti svítí a kvete nám krásné kvítí.*)

Píseň poslouží jako rozpočítadlo. U koho píseň skončí, vymyslí květinu, která roste na jaře. Společně zpíváme hlavní téma, které je dvakrát opakováno. Do mezivěty vkládáme vymyšlenou květinu a takto upravený kuplet zpíváme společně s dětmi.

1. Hlavní myšlenku zpívají všichni dohromady (*Kde se tu tak rychle vzalo? Zčistajasna je tu jaro!*)
2. Mezivěta – příklad – Dítě řekne **bledule** (*První kvítky už se klubou, bledule to asi budou.*)
3. Tímto způsobem pokračuje rondo dále, dokud nevyčerpáme známé kvítí rostoucí na jaře.

Výsledek práce dětí:

Za pomoci vyučujícího se děti snaží vymyslet jednoduchý rytmický doprovod hrou na tělo. Za pomoci tleskání pleskání a dupání k připravenému autorskému rondu.

1. Skupina dětí – tleskání na 1. a 3. dobu (*kde, rychle, zčista, je tu*)
2. Skupina dětí – pleskání o stehna na 2. a 4. dobu (*tu, vzalo, jasna, jaro*)

3. Skupinka dětí – dupání chodidly na každou dobu

Reflexe s dětmi: 1) Co se vám líbilo více vymýšlet rytmus nebo květiny? 2) Jaké nové věci jste si vyzkoušeli? 3) Co byste si chtěli příště vyzkoušet znovu? Bylo pro vás lepší tvořit rytmický doprovod tleskáním nebo hraním hudební nástroj? 4) Co jsme se dnes dozvěděli?

Dnes děti nejvíce bavilo vymýšlet květiny do mezivět ronda. Při procházce děti většinu květin našly a nápěv písně nás provázel po celou dobu pobytu venku. Rytmický doprovod tvořený hrou na tělo se setkala s pozitivními reakcemi a všechny děti se okamžitě s radostí a vervou zapojily. Na otázku, zda děti bavilo tvořit doprovod hrou na tělo nebo raději na hudební nástroj jsem dostal dvě jednoznačné odpovědi, ale nemohly se rozhodnout, co bylo lepší. Přibližně polovina dávala přednost hře na tělo a druhá polovina hře na hudební nástroj. Z tohoto poznatku jsem vyzoroval, že při budoucí práci s písněmi mohu použít jak rytmický doprovod tvořený hrou na tělo, tak hudebními nástroji z Orffova instrumentáře.

Sebereflexe: Myslím si, že dnešní den a činnostmi s ním spojené byly pro děti záživné. Nejvíce děti oslovila hra na tělo, při které si mohly vymyslet, na jakou část svého těla budou hrát. Hraní na první a druhou dobu bylo podstatně snazší díky předešlé zkušenosti. Z mého pozorování a reakcí dětí jsem usoudil, že při budoucí tvorbě rytmických doprovodů můžeme vyzkoušet i složitější rytmické postupy. Největší problém dětem dělalo zapamatovat si text písně, proto jsem dětem se zpěvem dopomáhal. Pro zlepšení je nutné s dětmi činnost opakovat a upevňovat.

5.5 Hudební pohádka – *(společná tvorba s dětmi na motiv Boudo budko)*

Lidová pohádka: Boudo budko

Na paloučku u lesa stála dřevěná chaloupka - Bouda, budka. Jednoho dne běžela kolem myška Hrabalka. Když uviděla Boudu, budku, šla k ní blíž a zeptala se: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ Nikdo však neodpověděl. Myška tedy vběhla do budky a začala v ní bydlet. Druhý den přiskákala k budce žabka Kuňkalka, které se budka také zalíbila, šla k ní tedy blíž a hned se ptala: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já myška Hrabalka a kdo jsi ty?“ řekla myška. „Já jsem žabka Kuňkalka, můžu s tebou bydlet?“ odpověděla žabka. „Tak pojď dál,“ řekla myška. Žabka hop do budky a začala bydlet s myškou. Další den běžel kolem zajíček Ušáček. Uviděl budku, šel také k ní a zeptal se: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka a kdo jsi ty?“ řekla zvířátka. „Já jsem zajíček Ušáček, můžu s vámi bydlet?“ řekl zajíček. „Tak pojď dál,“ odpověděla myška a žabka. Další den šla kolem liška Ryška. Uviděla budku, přiběhla blíž a hned se ptala: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka, já zajíček Ušáček a kdo jsi ty?“ řekla zvířátka. „Já jsem liška Ryška, můžu s vámi bydlet?“ „Tak pojď dál,“ odpověděla myška, žabka a zajíček. Další den běžel kolem vlček Šedý Krček. Uviděl budku, skočil k ní a hned se ptal: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka, já zajíček Ušáček, já liška Ryška a kdo jsi ty?“ řekli všichni společně. „Já jsem vlk Šedý Krk, můžu s vámi bydlet?“ „Tak pojď dál,“ řekli myška, žabka, zajíček a liška. Další den šel kolem medvěd Huňáč. Uviděl budku, přišel k ní a zeptal se: „Boudo budko, kdo v tobě přebývá?“ „Já myška Hrabalka, já žabka Kuňkalka, já zajíček Ušáček, já liška Ryška, já vlk Šedý Krk a kdo jsi ty?“ zeptala se zvířátka. „Já jsem medvěd Huňáč, můžu s vámi bydlet?“ „Tak pojď dál,“ řekli myška, žabka, zajíček, liška a vlček. Když lezl medvěd do budky, nemohl se tam dostat, protože byl příliš veliký. Vlezl tedy na střechu. Najednou v budce zapraskalo a budka se rozsypala. Vyběhla z ní myška Hrabalka, žabka Kuňkalka, zajíček Ušáček, liška Ryška a vlk Šedý Krk. A jelikož přišli o střechu nad hlavou, domluvili se, že společně postaví novou budku a ještě větší, kde budou žít všichni společně.

Pohádka: Boudo budko

Hlavní cíl: vytvořit s dětmi jednoduchý hudební doprovod k lidové pohádce

Další cíle: rozvoj rytmu, rozvoj paměti, osvojení si hry na rytmické a melodické nástroje

Pomůcky: činelky, triangel, dřívka, chrastítka (*vyrobena z plastových vajíček od Kinder a naplněna rýží*), bubínek, tamburína, masky zvířátek

Organizace: na koberci v kruhu (*větší přehled o dětech*)

Motivace: Děti, co na podzim dělají zvířata v lese, aby jim nebyla zima. Musejí se schovat před zimou a najít si nějaké přístřeší. Dnes si společně zahrajeme pohádku Boudo, budko. Vy už ji dobře znáte, také jste mi ji včera hrály. My ji dnes budeme hrát jinak, místo zvířátek budou hrát hudební nástroje.

Popis činnosti: Pohádku děti již znají a měly ji zažitou. Doprostřed kruhu dětí si připravíme různé druhy hudebních nástrojů. Každému zvířeti přidělíme nástroj. Hrajeme postupně na každý nástroj jednotlivě a vybíráme podle zvuku, které zvíře jim nástroj nejvíce připomíná. Výběr nechám na dětech. Každý má svůj nástroj. Čteme příběh, a když děti uslyší, například myška Hrabalka zachrastí chrastítkem. Totéž opakujeme u každého zvířete.

Výsledek práce dětí:

1. *Myška – chrastítka (zachrastíme čtyřikrát po sobě v rychlém tempu)*
2. *Žabka – dřevěná hudební žába – drhlo (dvě zahrání kvak, kvak)*
3. *Zajíček – činelky (tři cinknutí hop, hop, hop)*
4. *Liška – dřívka (dva údery, pauza, dva údery, ťap ťap, pauza ťap ťap)*
5. *Vlk – tamburína (jedno zachrastění s tamburínou vrrrrrrrr)*
6. *Medvěd – bubínek (dva údery bum, bum)*

Po přečtení příběhu a vyzkoušení hudebního doprovodu si pohádku vyzkoušíme zahrát a doprovodit hudbou. Děti jsou rozděleni do trojic. Každé trojici přidělíme jedno zvíře. Jeden z trojice dramatizuje pohádku a zbylí dva hrají na nástroj přidělený ke zvířeti. Děti musí pozorně poslouchat a včas reagovat na čtený text.

Reflexe s dětmi: Na konci činnosti jsem s dětmi shrnul činnosti, které jsme dělali. Zajímalo mě, zda dramatizaci pohádky s hudebním doprovodem už někdy dělali, co je bavilo nejvíce a proč. Tento druh dramatizace děti ve školce ještě nedělaly a byl jsem rád, že to všechny velice bavilo. Nedostal jsem ani jednu zápornou zpětnou vazbu a opravdu velice mě to potěšilo. Nejvíce děti bavila dramatizace, vybírání nástrojů, které znázorňovaly zvířata a samotné hraní. Na ohlas dětí jsme pohádku hráli několikrát po sobě, aby si každý mohl vyzkoušet hraní na nástroj a dramatizaci.

Sebereflexe: Myslím si, že dnešní den se povedl. Děti byly z činností nadšené a hraní i dramatizaci si řádně užily. Výběr nástrojů byl, jak pro děti, tak pro mě velice zajímavý. Nástroje k některým zvířatům přidělili automaticky bez dlouhého přemýšlení. Například, když jsem zahrál na buben, všechny děti okamžitě vykřikly „Medvěd“. Myška je malá, a protože všude stále šmejdí, děti díky podobnosti částečně i vizuální vybraly chrastítka z Kinder – vajíček. Když jsem viděl, jak se v činnostech děti cítí dobře, na průběhu dne bych nic nezměnil. Děti mi řekly, že by si zase někdy rádi pohádku zahrály znovu, a to nejlépe opět s hudebním doprovodem. Jsem rád, že si z dnešního dne děti domů odnesly mnoho nových zážitků a pocitů.

6 Hodnocení realizace

Při ohlédnutí se na realizaci činností a písni byly reakce po většinu času pozitivní a ani jednou jsem se nesetkal s odporem nebo s činností, která by děti vyloženě nudila. Nejtěžším úkolem při tvorbě vlastních písni pro mě bylo vymyslet text. Každou píseň jsem orientoval tak, aby zapadala do právě probíraného tématu. Děti více baví živější činnosti i živější hudební tvorba například rytmické doprovody na tělo, a hlavně hudbu spojenou s pohybem. Je možná trochu škoda, že jsem pro děti nevytvořil více hudebně pohybových aktivit. Tento poznatek zvažím při budoucí tvorbě vlastního zpěvníku. Mým cílem bylo probouzet dětskou tvořivost při hudebních činnostech. Jelikož je velice těžké řídit činnosti a přitom pozorovat, co děti dělají, jak to dělají a jestli je to baví nebo ne. Používal jsem nahrávky písni, abych se u dětí mohl lépe soustředit na prožitek z činnosti. Písni jsem si nahrával ve vlastním hudebním studiu. Během aktivit jako bylo tvoření textu a rýmů jsem pro zjednodušení činnosti používal kartičky s obrázky, aby činnosti probíhaly plynuleji a díky názorné nápovědě se mohla zapojit většina dětí. Mé činnosti a aktivity se dětem dle zpětné vazby líbily a při činnostech spolupracovaly po většinu času na sto procent. Avšak nejvíce děti bavilo tvořit samostatně. Vymyšlení rytmického doprovodu si velice užívaly, obzvláště pak hru na tělo.

Realizaci svého metodického materiálu jsem započal v dubnu 2019 a zakončil v lednu 2020. Vzhledem k tomuto časovému intervalu jsem práci uskutečňoval s dvěma skupinami dětí. Mladší děti se z počátku nových činností obávaly a nechtěly semnou naplno spolupracovat. Ovšem díky tomu, že třída je smíšená, některé ze starších dětí se, kterými jsem činnosti uskutečňoval v dubnu v mateřské škole, zůstaly a byly mojí znatelnou oporou.

Ve své praktické části jsem se snažil využít některých načerpaných informací z části teoretické. Nejčastěji jsem ve své tvorbě využíval malou písňovou formu a rondo, které jsou pro děti nejjednodušší. Rondo jsem zvolil záměrně pro svoji velkou variabilitu. Díky hlavní myšlence, která se v rondu opakuje, mají děti pocit jistoty a dokáží píseň více prožít. Využití ronda je ve své podstatě nevyčerpatelné, proto jsem této příležitosti využil a s dětmi jsem píseň doprovázel rytmickým i melodickým doprovodem a tvorbou vlastního textu. Svých vlastních nápadů ohledně využití ronda jsem měl opravdu nespočet. Ale bohužel jsem pro realizaci svých myšlenek neměl dostatek času.

Závěr

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabýval charakteristikou hudebního vzdělávání, které vycházelo z požadavků RVP PV, upevnil své vědomosti při zpracování charakteristiky vývojových zvláštností dětí předškolního věku s ohledem na rozvoj hudebních schopností a dovedností, dále jsem popsal hudební činnosti v mateřské škole a dětskou tvořivost, ze kterých jsem nejvíce vycházel při tvorbě metodického materiálu v praktické části bakalářské práce. Zajímavou kapitolou je i autorská tvorba vhodná pro děti předškolního věku, která zakončuje teoretickou část mé práce.

V praktické části jsem v úvodu popsal cíl, který bych chtěl s dětmi naplnit, dále jsem popsal charakteristiku třídy, kde se odehrávala realizace metodického materiálu a metodologické metody, které jsem následně využíval při reflexi jednotlivých lekcí. Důležitou součástí praktické části je také popis přípravy na jednotlivé lekce a jejich, následná realizace. Pro větší přehlednost jsem realizované činnosti zařadil podle typu realizované činnosti s dětmi. Nejprve tvorbu rytmického doprovodu, potom tvorbu melodie k autorskému textu, tvorbu textu na známou melodii, ronda – částí B, C, D, E a naposledy společnou tvorbu hudební pohádky. Tyto činnosti tedy nejsou po psány chronologicky tak, jak vznikaly. Všechny lekce jsem metodicky popsal a podložil reflexemi dětí a svou sebereflexí. V závěru práce jsem napsal reflexi celého působení v mateřské škole a všech činností tak, jak myslím, že se dařily.

Myslím si, že se mi podařilo složit jednoduché písně určené pro děti předškolního věku, které svými tématy a příjemnými melodiemi určitě osloví nejednoho dítě nebo pedagoga, například k tvorbě vlastní hudby inspirované mým metodickým materiálem.

Hudební výchova mě vždy bavila, a proto jsem chtěl své nadšení a poznatky přenést do mnou vytvořeného metodického materiálu, který, jak doufám zažehne první jiskru hudebního cítění u dětí již v mateřské škole. Tvorba písní pro mě byla velice náročná. Při tvorbě činností a metodických postupů je důležité začínat od nejjednodušších činností po ty složitější (metoda posloupnosti).

Zkušenost se psaním písní, vymyšlením melodií a textu, bych chtěl využít k tvorbě autorskému zpěvníku, se kterým bych chtěl pracovat dále při výuce v mateřské škole a zařadit ho jako součást mého TVP.

Jsem rád, že jsem mohl využít již nasbíraných zkušeností ze střední školy a 9 let zkušeností s koncertováním a vystupováním na pódiiích po celých Čechách. Obavy byly na místě, ale největší odměna přichází až tehdy, když dostáváte pozitivní zpětné reakce nejenom od pedagogů, ale hlavně od dětí, pro které je metodický materiál vytvářen. Negativní reakce jsou samozřejmě vítané a díky těmto reakcím metodický materiál mohu rozvíjet, vylepšovat a rozšiřovat.

Mým hlavním cílem bylo vyzkoušet si svou vlastní tvorbu v prostředí mateřské školy a zároveň probouzet chuť dětí hrát si s hudbou a tvořit svá vlastní malá dílka a možná tak probudit nové a skvělé hudební skladatele či textaře písní. Děkuji všem dětem za tuto krásnou zkušenost.

Seznam použitých zdrojů

- BEAN, Reynold. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Čes. vyd. Praha: Portál, 1995. Rádci pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-717-8035-9.
- BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. *Diagnostika dítěte předškolního věku: co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let*. Brno: Computer Press, 2007. Dětská naučná edice. ISBN 978-80-251-1829-0.
- FRANĚK, Marek. *Hudební psychologie*. 2. vyd. V Praze: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0965-7.
- HLAVSA, Jaroslav. *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1981. ISBN 14-464-81.
- JIRÁK, Karel Boleslav. *Nauka o hudebních formách*. Praha: Panton, 1985.
- JURKOVIČ, Pavel a Jiří ŽÁČEK. *Jak počítají kořata*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-789-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. *Hry v mateřské škole v teorii a praxi*. Praha: Grada, 2005. Pedagogika (Grada). ISBN 80-247-0852-3.
- LIŠKOVÁ, Marie. *Hudební činnosti pro předškolní vzdělávání*. Praha: Raabe, 2006. ISBN 80-863-0726-3.
- SUCHÁNKOVÁ, Eliška. *Hra a její využití v předškolním vzdělávání*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.
- ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0644-6.
- ZENKL, Luděk. *ABC hudebních forem*. 2. vyd. Praha: Supraphon, 1990. ISBN 80-705-8174-3.